

Geredigeerd woordelijk verslag van een openbaar verhoor van de parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag op 23 november 2020 in de Enquêtezaal van de Tweede Kamer te Den Haag.

Gehoord wordt **de heer E.D. Wiebes**.

Aanvang: 14.00 uur

Voorzitter: Van Dam

Griffier: Freriks

Verder zijn aanwezig de leden van de commissie Van Aalst, Belhaj, Van Kooten-Arissen, Kuiken, Van der Lee, Leijten en Van Wijngaarden,

en enkele medewerkers van de ambtelijke ondersteuning.

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kindervangtoeslag. Ik wil de bode vragen om de getuige, de heer Wiebes, binnen te leiden.

Meneer Wiebes, welkom bij de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag.

De heer Wiebes:

Dank u wel.

De voorzitter:

U bent hier om als getuige gehoord te worden, onder ede. Wij hebben vragen die bedoeld zijn als specifiek, concreet en gericht. Wij staan open voor antwoorden die bedoeld zijn als specifiek, concreet en gericht. Het onderwerp is, zeg ik er maar bij, kinderopvangtoeslag. En voor je het weet zit je dan bij de belastingen, waarbij veel jargon en kortingen gebezigd kunnen worden. Wij doen ons best om het zo begrijpelijk mogelijk voor de kijker thuis over het voetlicht te brengen. Wij vragen dat ook aan u. U kunt tijdens het verhoor uw microfoon gewoon aan laten staan.

U was van 4 februari 2014 tot 26 oktober 2017 staatssecretaris van Financiën, hebben wij opgetekend. Wij zullen u in dit verhoor over alle dingen bevragen die te maken hebben met de kinderopvangtoeslag; u was toen politiek verantwoordelijk voor de uitvoering. CAF,

teams, proportioneel terugvorderen en het rapport van de Nationale ombudsman zijn dingen die in dit verhoor aan de orde zullen komen. Als ik het goed heb, hebt u geen schriftelijke verklaring aan de commissie overlegd.

Wilt u de eed of de belofte afleggen?

De heer **Wiebes**:

De belofte.

De **voorzitter**:

De belofte. Als u de belofte aflegt, dan bevestigt u daarmee dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen.

De heer **Wiebes**:

Ja.

De **voorzitter**:

Dan wil ik u vragen te gaan staan en mij na te zeggen: dat beloof ik.

De heer **Wiebes**:

Dat beloof ik.

De **voorzitter**:

Dan staat u nu onder ede en kunt u weer gaan zitten.

Ik heb ook begrepen dat u niet de behoefte hebt om op voorhand een openingsverklaring af te leggen. Klopt dat?

De heer **Wiebes**:

Ik richt mij naar uw vragen.

De **voorzitter**:

Dan gaan we meteen met het verhoor beginnen. Dat wordt afgenomen door mevrouw Van Kooten-Arissen en mevrouw Leijten. Mogelijk dat de heer Van Aalst aan het eind ook nog vragen te stellen heeft.

Ik geef nu het woord aan mevrouw Van Kooten-Arissen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Goedemiddag, meneer Wiebes. U bent op 4 februari 2014 aangetreden als staatssecretaris van Financiën. Uw voorganger, de heer Weekers, is afgetreden vanwege te late uitbetaling aan ouders met toeslagen. Hoe heeft u dit bij uw aantreden gewogen?

De heer **Wiebes**:

Gewogen? Nou, ik heb gezien dat in die periode fraudebestrijding als heel belangrijk werd gezien. Ik heb ook gewogen dat er inmiddels een heleboel maatregelen waren genomen. Ik heb mij in alle eerlijkheid daarna ook wel op een bredere vraag ten aanzien van de kinderopvangtoeslag gericht en niet heel specifiek op die fraude. Ik heb me nog wel op de nasleep van bijvoorbeeld het "één bankrekeningnummer" gericht. Daarvan heb ik de invoering voor een deel nog meegemaakt, maar ik ben niet begonnen met fraude als hoofdtaak.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Welke informatie kreeg u bij uw aantreden over de fraudeaanpak bij de Belastingdienst?

De heer **Wiebes**:

In alle eerlijkheid, ik kon me bij de voorbereiding daar nog weinig van herinneren. Ik heb de startnota, die ik heb gekregen op de dag van mijn komst, erbij gepakt.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Die zat in uw overdrachtdossier?

De heer **Wiebes**:

Nee, er was geen overdrachtdossier, omdat de overdracht wel heel bruusk ging, over één weekend. Dat had men, denk ik, misschien niet zien aankomen bij de voorbereiding. Dus ik kreeg een nota die gedateerd was op de dag dat ik aantrad. Daar stonden in den brede over de hele dienst wat aspecten in. Eén ervan ging ook over toeslagen. Ook van die nota was fraude een beperkt deel. Het was eigenlijk ook niet problematiserend beschreven en dat was best opvallend, want daarvoor was het natuurlijk een enorm, een enorm vraagstuk geweest. Maar dat was eigenlijk een nota die in den brede ging over de hele Belastingdienst.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Welke informatie stond erin over het CAF-team, het Combiteam Aanpak Facilitators?

De heer **Wiebes**:

Het is genoemd. Dat herinnerde ik me niet meer, maar ik heb het in de startnota, zoals ik 'm maar even noem, gezien.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Het werd genoemd, maar werd er ook nog inhoudelijke informatie gegeven over het CAF-team?

De heer **Wiebes**:

Nou ... Maar dan ga ik nu naar de herinnering toe van de afgelopen week toen ik de startnota nog een keer heb gelezen: niet in problematiserende zin. Het bestond gewoon en het had tot doel om de faciliteerders, de booswichten achter het geheel, te pakken.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Er werd geen informatie gegeven over de ouders?

De heer **Wiebes**:

Nee, er werd geen informatie gegeven over de ouders. Nee.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Welke specifieke elementen van de fraudeaanpak bij Toeslagen stonden er in die notitie vermeld?

De heer **Wiebes**:

Het bestaan van het CAF-team herinner ik me, maar verder heb ik geen herinnering aan grote meldingen over iets wat met ouders en met toeslagen te maken had. Nogmaals, de manier waarop het in de startnota naar voren kwam, hield geen verhouding met de maatschappelijke onrust die daarvoor had bestaan over de kinderopvangtoeslagen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ik neem aan dat u zich in aanloop naar dit verhoor weer in die stukken hebt verdiept. Kunt u zich naar aanleiding daarvan ook herinneren of heeft u teruggelezen wat daar specifiek in stond vermeld?

De heer **Wiebes**:

In de startnota stond zo'n stukje over het CAF-team. Ik ben ook nog op werkbezoek geweest. Dat is niet per se "de stukken", maar je gaat op werkbezoek en je krijgt daar wel stukken. Ik werd natuurlijk ook geïntrigeerd door wat daar in had gestaan. Dat is een pakket van -- ik

heb de bladzijden niet geteld -- zo'n 40 bladzijden met presentaties die ik tijdens dat werkbezoek bij de dienst Toeslagen te zien kreeg. Daarin staat op de één na laatste bladzijde bij een van de bullets dat er een CAF-team is. Maar meer dan 90% van het verhaal gaat over de manier van het toekennen van toeslagen, ook kinderopvangtoeslagen. Nou, daar hield ik al wel een heel duidelijk beeld aan over, namelijk dat hier iets speelde wat groter was. Maar niet op de manier als dat later naar voren is gekomen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Heeft u ook nog een overdracht gehad in persoon of schriftelijk door uw voorganger, de heer Weekers?

De heer **Wiebes**:

Ik weet niet meer of dat rond die dagen ... Ik kan me dat niet herinneren, maar in de periode daarna heb ik Weekers echt een aantal keren gezien. Ik weet niet hoeveel keer, maar ten minste vier keer in de periode ... In die eerste twee jaar is Weekers af en toe langsgesproken.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ook in het begin, toen u net was aangetreden?

De heer **Wiebes**:

Ik weet niet na hoeveel tijd ik voor het eerst met Weekers sprak. Maar goed, Weekers heeft mij ook dingen overgedragen. Een van de voorbeelden die ik van Weekers kreeg ... Maar dat ging niet eens specifiek over toeslagen en over fraude. Dat ging over het fenomeen dat er in de Belastingdienst, waar je 7 miljoen toeslagen en 10 miljoen belastingplichtigen hebt, ook altijd fouten worden gemaakt. Zijn grote ergernis was geweest -- dat werd later ook de mijne -- dat als er fouten werden gemaakt, die vooral via de media naar buiten kwamen. Hij noemde het voorbeeld: RTL Nieuws is er altijd eerder achter dan de staatssecretaris.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dat heeft de heer Weekers ook net in zijn verhoor aangegeven. Toen wij de vraag stelden "heeft u uw opvolger ook een opdracht meegegeven?", antwoordde de heer Weekers: ja, om de dienst behoorlijk door te lichten. Dat heeft hij ook toegelicht: hij was inderdaad verrast door het aantal incidenten dat naar boven kwam via Kamervragen en de media. Die incidenten waren niet eerder zijn bureau gepasseerd, zo noemde hij dat. Hij zei ook dat er sprake was van een onvoldoende maatschappelijke antenne bij de dienst en dat er een soort leemlaag was, waar die informatie in bleef steken en waardoor die niet door kon stoten naar de hogere regionen. Heeft u dat inderdaad vernomen van de heer Weekers en wat heeft u daaraan gedaan?

De heer **Wiebes**:

Ik kan mij niet meer herinneren dat ik dit specifiek van de heer Weekers heb gehoord, maar dat zou heel goed kunnen. Het woord "leemlaag" werd veel gebruikt. Maar in alle eerlijkheid, ik vind dit nog wel twee heel verschillende dingen en ten aanzien van de ene ben ik iets voorzichtiger.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Wat is dan het ene en wat is het andere?

De heer **Wiebes**:

Een goeie vraag.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja?

De heer **Wiebes**:

Ik ga proberen om me het zo goed mogelijk te herinneren. Als ik terugga in mijn herinneringen, heb ik in die periode voldoende medewerkers van de Belastingdienst echt gesproken. Achteraf denk ik ook nog steeds dat die die antenne en dat gevoel voor maatschappelijke verhoudingen en voor wat behoorlijk en onbehoorlijk is in Nederland zeker wel hadden. Ik heb het er destijds en eigenlijk nog steeds -- maar dat is een oordeel dat ik navenant meer aan uw commissie overlaat -- vooral aan geweten dat er een hele grote afstand bestaat tussen de werkvloer en het management en ook tussen het management en de staatssecretaris. Dat kan betekenen dat de medewerkers die ermee bezig zijn ... Ik heb er een aantal van gesproken maar er werken er 30.000 en dus is het heel moeilijk om dat te veralgemeniseren. Ik denk dat er een heleboel medewerkers bij de Belastingdienst zitten die die waarneming wel degelijk hebben, maar het sijpelt niet door. Ik neig er dus toe om het hartgrondiger met de heer Weekers eens te zijn waar het gaat om de leemlaag, maar ik heb iets meer aarzelingen of de oorzaak echt is dat dit een dienst is waar alleen maar mensen zonder maatschappelijk gevoel werken. Dat geloof ik niet.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar de heer Weekers zei ook dat hij dat u expliciet als opdracht had meegegeven bij uw aantreden. U zegt daarover: dat kan ik me niet meer herinneren.

De heer **Wiebes**:

Ik kan mij zeker herinneren dat het woord "leemlaag" dominant werd genoemd door iedereen die mij in het begin wilde adviseren. Of het specifiek in dat stadium Weekers is geweest, dat

weet ik niet meer, maar als hij zich dat wel herinnert, dan kan ik mij dat bijzonder goed voorstellen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen:

Met die leemlaag werd bedoeld dat de informatie van de werkvloer, van de ambtenaren, niet door kon dringen tot de hogere regionen.

De heer Wiebes:

Ja. Twee leemlagen, denk ik. Er zat naar mijn gevoel wel degelijk, ook als ik peilde wat mijn dg soms wist, een leemlaag tussen de werkvloer en het management van de Belastingdienst. Maar er zat er wellicht ook een tussen het management en de staatssecretaris. Dat was later ook mijn ervaring.

Mevrouw Van Kooten-Arissen:

Verschillende topambtenaren, de heer Blokpoel, Veld, Blankestijn, hebben hier onder ede verklaard dat zij wisten van de harde fraudeaanpak en wat dat betekende voor de ouders. Sommigen hadden daar zelfs buikpijn van. U had over dat onderwerp ook contact met uw dg. Zij hebben onder ede verklaard dat zij daar heel graag iets aan wilden doen. Wat is daarvan tot u doorgedrongen? En op welk moment?

De heer Wiebes:

Die buikpijn heeft nooit zo doorgeklonken. Laat ik het precies proberen te zeggen. Er is eind 2014 in elk geval een nota aan mij waarin dit genoemd wordt.

Mevrouw Van Kooten-Arissen:

Dat was de nota van bij uw aantreden.

De heer Wiebes:

Nee, die niet. Eind 2014 kreeg ik een nota die ik voor het eerst weer terugzag toen Follow the Money ermee naar buiten kwam. Daar werd het in genoemd. Maar in alle eerlijkheid, ik heb later ... Nee, toen Follow the Money ermee kwam -- ik volg dit natuurlijk ook -- heb ik die nota weer bekeken en dat is eigenlijk helemaal geen buikpijnnota. Sterker nog, dat is helemaal geen nota die mij waarschuwt dat hierover buikpijn bestaat en dat hier onredelijke dingen gebeuren. De nota bestaat uit twee delen, kernpunten en "als de staatssecretaris meer wil weten, dan kan hij bij de toelichting kijken". Bij de kernpunten staan eigenlijk twee andere dingen. Daar staat dat het politiek kwetsbaar kan zijn, maar dat de Belastingdienst geen kans ziet om het terugvorderen ook voor eerdere jaren te doen. Vervolgens staat er, meen ik, dat er wordt gewaarschuwd dat over de huidige jaren niet alle dwangmiddelen van

de Belastingdienst worden ingezet en dat dat ook politiek kwetsbaar is. Dit is een nota, en die herinnering kwam ook terug, die ik gelezen heb als: nou ja, de Belastingdienst waarschuwt me hier dat ze eigenlijk te soft zijn.

Ik heb altijd ... Zeker in het begin lees je ook die toelichtingen, omdat je ... En in die toelichting vond ik op een gegeven moment dat er dus sprake was van het terugvorderen van het hele bedrag als alleen de eigen bijdrage niet was betaald. Toen heb ik daar een kritische vraag bij gezet.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Wanneer was "toen"?

De heer **Wiebes**:

Dat was op diezelfde nota. Dus eind 2014 heb ik daarop geschreven ... Die opmerking is enige tijd geleden overal in de media gekomen. Ik zag die dus weer terug van mijzelf. Daar stond eigenlijk: is het nou allemaal wel logisch om dit zo te doen? Waarom zouden we dit niet anders doen? Maar dat was op een nota die voor mijn gevoel bedoeld was om mij voor het tegenovergestelde te waarschuwen, namelijk: we zijn te soft. Ik denk tegelijkertijd dat het heel geloofwaardig is dat allerlei mensen binnen de Belastingdienst die buikpijn wel degelijk hadden. Ik zei net al dat ik helemaal niet geloof dat er bij de Belastingdienst alleen maar mensen werken zonder een maatschappelijk gevoel of een gevoel van mededogen. Ik denk dat hier mensen mee bezig zijn geweest bij wie die buikpijn wel bestond. Dat acht ik heel aannemelijk, maar in die nota heb ik die buikpijn niet gelezen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Even voor mijn begrip, hoe is het dan mogelijk dat topambtenaren dus echt onder ede hebben verklaard -- de heer Blokpoel, de heer Veld, de heer Blankestijn, maar ook uw voorganger, de heer Weekers -- dat ze in eerste instantie steeds meer buikpijn kregen en het heel graag wilden veranderen? De heer Weekers kwam er ook steeds meer achter wat er allemaal mis was, wat er speelde, wat er eigenlijk fout ging, ook bij de ouders, en wat voor ellende dat teweegbracht. Hoe is het mogelijk dat dat bij uw aantreden niet bij u is doorgedrongen?

De heer **Wiebes**:

Ja, dat vraag ik mij ook af. Zelf in latere stadia, ook in 2016, zie je momenten waarover je je afvraagt: hoe is het eigenlijk mogelijk dat we onvoldoende met elkaar alarm slaan over wat hier aan de hand is?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Waar lag dat aan, denkt u?

De heer **Wiebes**:

Laat ik het zo zeggen. Ik laat het aan de commissie om daar een eigen lezing aan te hechten, maar ik heb de nota die mij dan zou hebben moeten waarschuwen, niet eens als een waarschuwing gelezen, maar eerder als het tegenovergestelde. Erkennend dat die buikpijn waarschijnlijk best kan hebben bestaan, denk ik dat er ... Laat ik niet proberen om de hele wereld te verklaren, maar laat ik het voor mijzelf proberen te verklaren. Ik heb eigenlijk al vrij snel in het begin gedacht dat er een groot probleem was met de kinderopvangtoeslag, maar dat was niet dát. Disproportioneel terugvorderen heeft bij mij nooit op de lijst gestaan van hele alarmerende dingen. Disproportioneel terugvorderen kwam alleen terug in het kader van de zaak De Parel. Het was voor mij ook gekoppeld aan de De Parel-vraag. Daar zal ik straks nog iets meer over zeggen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Daar komen we later zeker nog op terug.

De heer **Wiebes**:

Dan zal ik het bewaren tot de vraag mij gesteld wordt.

Het alarmerende punt dat ik bij de kinderopvangtoeslag had, was mijn overtuiging dat het een in de praktijk onuitvoerbaar stuk wetgeving was. Ik had er ook altijd hetzelfde voorbeeld bij, maar volledig uit overtuiging. Het is een soort examen, waarbij je alleen maar een voldoende krijgt als je acht vragen goed beantwoordt. Je moet, als je twee kinderen hebt, het aantal uren opvang van kind 1 en het aantal opvanguren van kind 2 weten. Vooraf, hè. Lopende het jaar! Je moest de prijs per uur van kind 1 kennen en de prijs per uur van kind 2, het inkomen van ouder 1 en het inkomen van ouder 2, het aantal uren werk van ouder 1 en het aantal uren werk van ouder 2. Dat moet je allemaal goed hebben, want anders is het fout. Niet dat dat allemaal teruggevorderd wordt, maar de dienst worstelde daardoor -- dat was een heel duidelijk punt bij dat werkbezoek -- met de enorme hoeveelheid nabetalingen en terugvorderingen. En nabetalingen en terugvorderingen zijn allebei fout. Nabetalingen betekenen dat de toeslaggerechtigde te weinig heeft gekregen op het moment dat-ie het nodig had. En terugvorderingen betekenen dat-ie iets terug moet betalen op het moment dat-ie daar niet meer op rekent. Dat is twee keer ellende.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Kunt u nog exact terughalen wanneer u een beeld kreeg van de omvang van de ellende voor die ouders en wat er daadwerkelijk misging bij de toeslagen?

De heer **Wiebes**:

Mijn beeld van wat er misging bij de toeslagen was precies dit: dat we met een systeem van bevoorschotting, dat zo ingewikkeld was, onherroepelijk altijd deze ellende zouden houden, niet de ellende van het disproportioneel terugvorderen, maar wel die van de eindeloze nabetalingen en terugvorderingen. We moesten dus eigenlijk het mes zetten in het stelsel en dat heb ik toen geprobeerd in gang te zetten door er eerst over te beginnen ... Nou ja, ik heb een soort startbrief gestuurd. "Brede Agenda" heette die, maar dat was ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Wanneer heeft u die startbrief gestuurd?

De heer **Wiebes**:

In mei 2014 heb ik een soort brief gestuurd met mijn lezing van wat er in de bredere dienst allemaal aan de hand was. Daar zat de complexiteit van het stelsel bij met een specifiek voorbeeld.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dat was dus drie maanden na uw aantreden.

De heer **Wiebes**:

Ja. Eerlijk gezegd is dat ook de basis geweest voor alles wat ik geprobeerd heb in gang te zetten in die hele periode. Daarna heb ik het laten terugkomen als onderdeel van de stelselherziening en ik ben met Asscher bezig geweest om ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Daar komen we nog op terug.

De heer **Wiebes**:

Daar komen we op terug. Maar dat was voor mij het grote vraagstuk. Eerlijk gezegd, dat er ergens in een toelichting van een waarschuwende nota van "pas op, we zijn te soft" staat "nou, die terugvorderingen kunnen wel heel pijnlijk zijn", heb ik ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dat stond wel in de toelichting van die nota?

De heer **Wiebes**:

Ja, helemaal aan het end van de toelichting stond: let op ... Niet, let op. Er stond dat terugvorderingen konden leiden tot hele hoge betalingen van ouders. Zoiets stond erin. Ik vond dat toen niet eens heel raar, want dat ging om De Parel. En dat was immers een fraudezaak. Ik wist toen niks van CAF. Het was geen CAF-zaak, maar het was gewoon wel hetzelfde idee.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar het CAF stond wel genoemd in uw notitie bij uw aantreden.

De heer **Wiebes**:

Jaja, zeker. Ik had kunnen weten van CAF, maar het is niet zo dat ik die afkorting de hele tijd bij me heb gedragen. Toen het zich ontrolde moest ik weer even opzoeken wat CAF ook alweer was. Maar De Parel stond mij natuurlijk heel helder voor de geest. Daar was ik uitgebreid mee bezig geweest.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Daar gaan we het zo over hebben.

De heer **Wiebes**:

Daar komen we op.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ik kijk even naar links.

Mevrouw **Leijten**:

Ik zou toch even heel erg specifiek willen weten of ... U zegt: er stond mij voor ogen dat het eigenlijk een onhaalbaar examen was en dat de logica van het systeem, waarin je zoveel terugbetalingen en navorderingen hebt, eigenlijk ontbreekt. Maar bij u stond niet op het netvlies dat de proportionaliteit van die Wet kinderopvang het probleem was?

De heer **Wiebes**:

Nee. Ik vond de complexiteit van het stelsel het grote probleem.

Mevrouw **Leijten**:

Nee, dat ... Ik probeer het even samen te vatten. U zegt nee en dan is mijn vervolgvraag ... Wij hebben natuurlijk vorige week meerdere mensen hier langs gehad die zeiden: eigenlijk

ging er een permanent politiek signaal naar boven, naar de politiek verantwoordelijken, dat wij hier last van hadden. Dat herkent u dus niet.

De heer **Wiebes**:

Nee, ik herken concrete momenten waarin dit genoemd werd, waarbij het meest prominente signaal eigenlijk en passant was. Ik heb later nog een keer aan de hand van Kamervragen -- maar dan komen we op De Parel en daar komt u nog op terug -- ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Zeker.

De heer **Wiebes**:

... argwaan gehad.

Mevrouw **Leijten**:

Heel specifiek. De verklaring die hier is afgelegd dat er bijna wekelijks, maar in ieder geval heel vaak, signalen zijn gegeven dat er zo'n last was bij de uitvoering van het alles-of-nietskarakter van de Wet kinderopvang ... Dat heeft u niet bereikt?

De heer **Wiebes**:

Nee, en ook niet op papier. De signalen op papier spreken ook echt een andere taal. Waarbij ik zonder twijfel aanneem en het ook heel aannemelijk vind dat die buikpijn in de dienst bestond. Maar er is geen buikpijnnota, er is geen buikpijngesprek geweest. Er was veel buikpijn, maar dat ging over het stelsel. Van mijn werkbezoek ging bijvoorbeeld verreweg het grootste deel, meer dan 90%, over dat stelsel.

Mevrouw **Leijten**:

Mevrouw Van Kooten-Arissen gaat weer verder.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ik wil het heel even hebben over de brieven aan de Kamer en de Nationale ombudsman. De Belastingdienst is grootleverancier van klachten bij de Nationale ombudsman. Dat mag onderhand wel gesteld worden. Werd u geïnformeerd over de klachten, de interventies en de onderzoeken van de Nationale ombudsman?

De heer **Wiebes**:

Jazeker. Dat was ook wel een thema, misschien wel iets breder dan klachten. Het ging ook over termijnen. Dat was in alle eerlijkheid ook al iets wat ik mij herinnerde van dat

werkbezoek. In dat werkbezoek ontstond het beeld van een dienst die overrompeld was door in zijn ogen onuitvoerbare wetgeving. Dat moesten ze toch doen en daardoor waren ze onderuitgegaan en hadden ze het niet adequaat kunnen uitvoeren. Ze waren langzaam aan het opkrabbelen en achterstanden aan het inlopen op allerlei terreinen. Toen er in ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Op welke terreinen?

De heer **Wiebes**:

Nou, dingen als termijnen en correcte klachtenafhandeling. Het waren allemaal dingen die tot het reguliere proces behoren, maar die bij Toeslagen nog niet in orde waren, ook al omdat men net met die wetgeving had gekampt. Daar was natuurlijk die hele oproer rond de fraude bovenop gekomen, met ook weer nieuwe wetgeving daaroverheen. Het beeld dat ik toen bij Toeslagen kreeg, was ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Even heel specifiek over het onderzoek en de onderzoeken van de Nationale ombudsman.

De heer **Wiebes**:

Daar ga ik specifiek op in. In 2015 kwam er een nota van de Nationale ombudsman die zei: het is eigenlijk nog niet op orde. Op dat stuk zat ook een reactie uit de dienst. Die heb ik gezien en daarin werd wel erkend dat dingen nog niet op orde waren, maar er werd -- dat verhaal herkende ik uit het werkbezoek -- ook geschetst dat de dienst druk bezig was dit op orde te brengen en dat men naar het oordeel van de ambtelijke dienst ook al hele grote stappen had gezet. Daar stond ook een beetje het argument in van: het zijn nu nog maar kleine percentages waar het niet goed mee gaat. De Ombudsman zei: dat mag zo zijn, maar het zijn grote aantallen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Mijn vraag doelt er specifiek op of u werd geïnformeerd over de onderzoeken, de interventies en dus de klachten die de Nationale ombudsman behandelde. Dat is dus ja.

De heer **Wiebes**:

Ik heb het over dit rapport van de Nationale ombudsman. Daar tussendoor, wanneer de Ombudsman op individuele gevallen ... Ik kan me niet herinneren dat ik daarover per klacht werd geïnformeerd. Ik ben geïnformeerd over dat rapport uit 2015 en dat ging wel over toeslagen maar niet zo specifiek. Dat ging niet specifiek over de terugvordering, maar specifiek over dingen als termijnen, bezwaarperiodes, of er voldoende capaciteit is, et cetera.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Werd u ook geïnformeerd over lopende onderzoeken?

De heer **Wiebes**:

Ik kan mij niet herinneren dat ik over lopende onderzoeken ... En over individuele gevallen kan ik mij dat ook niet herinneren. Ik kan me wel dat rapport uit 2015 van de Nationale ombudsman herinneren.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Rond uw aantreden in 2014 verschijnt een rapport van de Nationale ombudsman, waarin de Ombudsman concludeert dat de Belastingdienst op onbehoorlijke wijze heeft gecommuniceerd met een ouder. De aanbeveling luidt om de betreffende ouder alsnog haar kinderopvangtoeslag voor de jaren 2008 en 2009 toe te kennen. Is dit rapport met u besproken?

De heer **Wiebes**:

Nee, niet dat ik weet, nee. Ik heb het ook niet in de stukken aangetroffen. Nee, dat kan ik me niet herinneren. Maar het was ook niet de gewoonte om specifieke zaken met de staatssecretaris door te spreken.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dit was een rapport van de Nationale ombudsman en het lijkt me toch wel relevant om dat te bespreken.

De heer **Wiebes**:

Ik kan me dat niet herinneren, maar misschien is het wel gebeurd. Ik weet het niet. Ik heb er geen herinneringen aan en ik heb het ook niet in de stukken aangetroffen. Ik heb de Nationale ombudsman uit '15 wel aangetroffen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

In de reactie op de Nationale ombudsman wordt gesteld dat de betreffende ouder geen recht had op toeslag, maar dat gezien de omstandigheden de aanbeveling toch wordt overgenomen. Deze brief is ondertekend door de directeur-generaal, de heer Veld, mede namens u, de staatssecretaris van Financiën. Is deze brief met u afgestemd?

De heer **Wiebes**:

Welke datum is dat?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

De datum van de brief is 27 mei 2014.

De heer **Wiebes**:

Ik kan het me niet herinneren.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ik kan er wel een stukje uit citeren: "Hoewel naar mijn oordeel op basis van wet en jurisprudentie kan worden geconcludeerd dat er in dit geval geen sprake is van recht op kinderopvangtoeslag en dat er dus formeel ook geen aanleiding bestaat om de resterende kinderopvangtoeslag over 2008 en 2009 toe te kennen, zal ik dat toch doen en daarmee uw aanbeveling opvolgen. Met u ben ik namelijk van oordeel dat de onbehoorlijke wijze van communiceren door de Belastingdienst in dit bijzondere geval niet zonder gevolgen kan blijven. Hoogachtend, de staatssecretaris van Financiën. Namens deze P.W.A. Veld."

De heer **Wiebes**:

Dat gaat, hoor ik dan nu, over onbehoorlijke communicatie.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja, klopt. Dat was ook de conclusie van het Ombudsmanrapport.

De heer **Wiebes**:

Kijk aan. Maar dat gaat dan niet over het stelsel en het gaat niet over disproportioneel terugvorderen. Dat gaat over communicatie. Nou, dat maakt het niet beter. Maar specifiek over communicatie kan ik me ook niet herinneren dat dát het grote vraagstuk was. De openheid in het algemeen heeft veel met communicatie te maken en daar schortte een hoop aan. Maar dat de communicatie met individuele belastingplichtigen of toeslagontvangers structureel slecht is ... Goed, ik hoor het nu van u.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Deze brief is mede namens u geschreven.

De heer **Wiebes**:

Ja. Dat neem ik ogenblikkelijk aan.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dan neem ik aan dat dat dan ook met u is afgestemd.

De heer **Wiebes**:

Dat kan ik me niet herinneren, maar dat zou kunnen. Als ik 'm nu voor me zou krijgen, zou mijn reactie zijn dat ik dan meer wilde weten over de communicatie.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja. Maar kunnen we er dan van uitgaan dat die wel met u is afgestemd, maar dat u het zich niet kunt herinneren?

De heer **Wiebes**:

Ik weet het niet, want als je je het niet kunt herinneren, kun je er ook van niet van uitgaan dat je iets wel of niet gezien hebt. Dat is ingewikkeld om te beantwoorden.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar uw naam staat eronder.

De heer **Wiebes**:

Als dat zo is ... U zegt het.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja. In uw beginperiode zijn diverse brieven naar de Kamer gegaan over de kinderopvangtoeslag, zowel vanuit u als vanuit de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Was u altijd bij deze brieven betrokken?

De heer **Wiebes**:

Maar dat is een onbeantwoordbare vraag, want als je er niet bij betrokken bent, weet je niet dat je er niet bij betrokken bent. Dat vind ik moeilijk.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Denkt u dat er altijd bij betrokken bent? Het lijkt me toch dat als een brief naar de Kamer wordt gestuurd ...

De heer **Wiebes**:

Als mijn handtekening onder een Kamerbrief staat, dan ben ik erbij betrokken, uiteraard de ene keer meer dan de andere keer. Maar ik had in die periode toch zeker de gewoonte om ook dingen als Kamervragen door te lezen en me daar af en toe ook in te mengen. Dan mag er dus aangenomen worden dat ik daarbij betrokken ben.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja, oké. Dan geef ik het woord aan mevrouw Leijten.

Mevrouw **Leijten**:

Die beantwoording van het rapport van de Nationale ombudsman namens u door de directeur-generaal van de Belastingdienst, roept bij mij wel een vraag op. Dat is eigenlijk een uitzondering op de regel, hè, het toepassen van de discretionaire bevoegdheid? Is dat vaker gebeurd als het gaat over het toekennen van toeslagen?

De heer **Wiebes**:

Niet dat ik weet. Kijk, hadden we het maar gedaan.

Mevrouw **Leijten**:

Maar het kon dus wel?

De heer **Wiebes**:

Dat maak ik hieruit op. Laten we het zo zeggen, als ik de stukken terugkijkend doorneem, dan wordt er op veel plekken met grote stelligheid beweerd dat de wet dat verbiedt. Ik herinner me ook zelf dat ik op basis van mijn voorbereiding in de Kamer heb moeten zeggen dat de staatssecretaris die discretionaire bevoegdheid niet heeft. Wat we nu weten, is: hadden we het maar gedaan.

Mevrouw **Leijten**:

Ik vroeg u of het vaker is toegepast. Daarvan heeft u nu geen herinnering of kennis.

De heer **Wiebes**:

Nee.

Mevrouw **Leijten**:

Kunt u aangeven wat u als definitie van fraude hanteert?

De heer **Wiebes**:

Ikzelf? Ja. Fraude moet niet alleen een overtreding betreffen, maar ook gewoon een vooropgezet stout plan, waar iemand kwaad mee wil.

Mevrouw **Leijten**:

Dat is toch wel iets meer dan een stout plan of ...

De heer **Wiebes**:

Nou, iemand moet ... "Een stout plan" klinkt te lief, maar iemand moet toch de bedoeling hebben om de boel flink te flessen.

Mevrouw **Leijten**:

Moet dat dan bewezen worden, volgens u?

De heer **Wiebes**:

Dat vind ik, ja.

Mevrouw **Leijten**:

U trad aan bij de Belastingdienst. Een van de zaken die natuurlijk heel recent hadden gespeeld, was de Bulgarenfraude. De heer Weekers trad af vanwege een fraudemaatregel die wel heel disproportioneel uitviel voor mensen die zaten te wachten op een toeslag. U zei: ik heb een heel klein stukje over CAF gekregen, maar welke specifieke informatie kreeg u nou bij uw aantreden over die fraudeaanpak van de Belastingdienst?

De heer **Wiebes**:

In de startnota kreeg ik geen specifieke informatie, maar later werd duidelijk dat ik met name bij de invoering van "één bankrekeningnummer" nog wel een rol had. Dat was niet af.

Mevrouw **Leijten**:

U heeft eerder gezegd "niet", maar dan ga ik naar de Kamerbrieven die later zijn gestuurd en waarin het Combiteam Aanpak Facilitators regelmatig genoemd werd. Hoe bent u dan in aanloop naar die Kamerbrieven, waarvan u net zegt "die bekeek ik en ik vond er soms ook nog weleens wat van" ... Hoe werd u dan op dat moment bijgepraat over dat team en de activiteiten van dat team?

De heer **Wiebes**:

Eigenlijk niet over de activiteiten van dat team. Mijn aanraking met fraude was eigenlijk gerelateerd aan De Parel.

Mevrouw **Leijten**:

Oké, daar komen we nog op.

Dat Combiteam Aanpak Facilitators staat dan in een Kamerbrief. Heeft u gevraagd naar hun aanpak en hun werkwijze?

De heer **Wiebes**:

Nee.

Mevrouw **Leijten**:

Oké. Was u dan geïnformeerd over de stelling dat van degenen die werden aangepakt onder

die werkwijze, 80% fraudeurs of in ieder geval te kwader trouw zouden zijn en 20% te goeder trouw?

De heer **Wiebes**:

Nee, dat hele begrip "te kwader trouw" of het groveschuldprincipe ...

Mevrouw **Leijten**:

Daar komen wij ook nog op.

De heer **Wiebes**:

Nee, dat hele 80% ...

Mevrouw **Leijten**:

De 80/20 is gemeld in Kamerbrieven. Dat was waar het beleid op gebouwd was.

De heer **Wiebes**:

Ik kan mij de 80/20 echt niet herinneren. Ik heb het ook niet ... Misschien heb ik eroverheen gelezen, maar ik heb het ook niet gevonden in de stukken die mij zijn toegezonden.

Misschien hebt u het wel gevonden, maar ...

Mevrouw **Leijten**:

Maar even voor ons beeld. U komt uit Amsterdam om het kabinet te versterken op een post die zéér zwaar onder vuur ligt. U weet waar u aan begint, in ieder geval vanuit de buitenwereld.

De heer **Wiebes**:

Ja.

Mevrouw **Leijten**:

U knikt. Maar u heeft niet teruggekeken naar welke brieven er zijn gestuurd naar aanleiding van die Bulgarenfraude, waarin de 80/20 wordt genoemd. U bent niet geïnteresseerd in wat dat CAF, dat team, is en wat hun werkwijze is.

De heer **Wiebes**:

Ik heb mij natuurlijk ook gericht op toeslagen en de kinderopvangtoeslag, maar mijn analyse op basis van de informatie die ik kreeg, maar ook op basis van de gesprekken die ik voerde, was dat het probleem niet zozeer in de fraudeaanpak zat als wel in het stelsel als geheel en dat het een serieus probleem was.

Mevrouw **Leijten**:

Ik denk dat velen met u de logica van dit stelsel betwisten. Maar we zaten daar middenin en tijdens uw staatssecretarisschap is aan de logica van dat stelsel ook geen centimeter of millimeter gewijzigd. U startte in het stelsel, dat onlogische stelsel -- daar zijn we het snel over eens -- met een fraudeaanpak. Een fraudeaanpak waar de Belastingdienst trots op was en waar de rijksoverheid trots op was, want toen dat door de Algemene Rekenkamer aangewezen werd als een van de best practices, werd dat wel grif opgeschreven. Maar u heeft als verantwoordelijk staatssecretaris niet gevraagd wat dan zo'n team is en wat dan de werkwijze is.

De heer **Wiebes**:

Nee, niet specifiek, omdat ik daar niet een groot probleem vermoedde.

Mevrouw **Leijten**:

Dus u wist ook niet dat bij Toeslagen en bij dat team, of naar aanleiding van dat team, massaal toeslagen stop werden gezet van ouders die eventueel bemiddeld werden door een gastouderbureau of een kinderopvanginstelling, waarvan men dacht dat het daar foute boel was?

De heer **Wiebes**:

Nee, en ook in die periode heb ik niet de signalen gekregen dat het überhaupt om die aantallen ging. Kijk, nu ...

Mevrouw **Leijten**:

Nee, oké, dat kunnen we nog ... Daar zijn ze nog steeds naar op zoek, naar hoeveel mensen dat betreft. Dat vraag ik ook niet van u.

U was niet op de hoogte van het CAF, niet van de 80/20-regeling en niet van het stopzetten.

De heer **Wiebes**:

Mag ik een kleine aanvulling hierop doen?

Mevrouw **Leijten**:

Natuurlijk.

De heer **Wiebes**:

Er is nog wel een keer een soort brief uitgegaan, of die van mij was of van Lodewijk en mij dat weet ik even niet ...

Mevrouw **Leijten**:

Wie bedoelt u met Lodewijk?

De heer **Wiebes**:

Lodewijk Asscher, de minister van SZW toentertijd.

Daarin werd de stand van zaken aangegeven ten aanzien van fraudebestrijding. Daarin las ik, ook weer terugkijkend, dat er een zeer beperkt aantal gastouderbureaus was dat überhaupt kwaadwillend was bevonden. In die brief stond: zeven. Dat lijkt in de verste verte niet op wat we nu allemaal weten en op wat zich heeft ontroid. Maar daarin leek het een aspect van de kinderopvangtoeslag dat niet groot was.

Mevrouw **Leijten**:

Oké. Sprak u weleens met meneer Blokpoel?

De heer **Wiebes**:

Ja, zeker.

Mevrouw **Leijten**:

Hij was de algemeen verantwoordelijke voor dat CAF-team.

De heer **Wiebes**:

Ja, dat is waar. Ik heb over verschillende onderwerpen met Blokpoel gesproken, maar niet specifiek over wat er bij de kinderopvangtoeslagen gebeurde. Ik weet ook niet of hij zegt dat we daarover gesproken hebben, maar ik heb op allerlei manieren met Blokpoel te maken gehad.

Mevrouw **Leijten**:

We weten dat als het over die CAF-aanpak ging en dat team, er weekverslagen werden gemaakt. Daar waren presentaties over. De heer Weekers verklaarde daarnet ook: ik heb er een presentatie over gehad. We weten dat er presentaties zijn geweest op het ministerie van Sociale Zaken. En echt, u kwam binnenlopen op de hoogtijdagen van dat CAF-team, hè. Het was een halfjaar bezig en die waren daar echt trots op. Daarom kan ik me zo slecht voorstellen dat u het niet heeft gehoord.

De heer **Wiebes**:

Nou kijk, het staat op die op één na laatste pagina van die presentatie van het werkbezoek. Dus ik zal dat gehoord hebben. Maar ik heb er geen alarm op geslagen, want ik denk dat ik

het logisch vond. Als ik daar nu als fris persoon zou zitten, zou ik daar ook niet op aanslaan, want ik zou denken: wat is er logischer dan niet mensen aanpakken, maar facilitators aanpakken? Dat zijn de booswichten daarachter.

Mevrouw **Leijten**:

En dan vroeg u niet: hoe pakt u die dan aan?

De heer **Wiebes**:

Nee. Het leek mij logisch dat je de institutionele booswichten ging pakken, maar ik heb dat verder niet gezien als datgene wat later zou leiden tot iets ... Tot een drama! Ik heb, nogmaals, echt gedacht dat het probleem zat in de onuitvoerbaarheid van het stelsel.

Mevrouw **Leijten**:

Ik ga even terug. Op het moment dat u aantrad, was de fraudeaanpak van Toeslagen écht bekend bij de ambtelijke top. Dat hebben we vorige week gehoord. Daarmee was bekend dat er sprake was van een harde lijn in de wetgeving en de jurisprudentie, hè. Het stond u niet op het netvlies dat dat zo urgent was, maar het was bij de top bekend. Er was bekend dat er een groepsgewijze aanpak was van ouders, het intensief uitvragen van bewijsstukken en de intensieve controle daarvan. Er was ook bekend dat ze het voor de tweede keer kunnen aanleveren van bewijsstukken geschrappt hadden, vanwege de efficiëntie in het werken. En al deze elementen waren u niet bekend of zijn niet met u gedeeld.

De heer **Wiebes**:

Ik vrees van niet. Het element dat wel met mij gedeeld is, maar dan en passant, was het element van de gehele terugvordering op het moment dat iemand zijn eigen bijdrage niet had betaald, en dan nog eigenlijk alleen in de context van De Parel.

Mevrouw **Leijten**:

Kende u het managementteam Fraude van de Belastingdienst?

De heer **Wiebes**:

Nee.

Mevrouw **Leijten**:

Kijk, we hebben net uw voorganger gehad. En u zegt: het gaat bijna over een weekend dat ik dat overnam. U weet ook nog vrij goed te zeggen dat u hem vier keer gesproken heeft in de periode daarna, maar niet precies waar en wanneer. Maar de heer Weekers was bekend dat er een managementteam Fraude was. De heer Weekers was bekend dat er een CAF-team

was ingezet. De heer Weekers heeft hier ook betoogd dat hij dat een juiste aanpak vond, ook al wist hij niet precies hoe dat liep. En dan komt er een nieuwe staatssecretaris en die weet dat allemaal niet.

De heer **Wiebes**:

Nee, omdat ... Kijk, Weekers werd geconfronteerd met de maatschappelijke overtuiging dat er te weinig fraudebestrijding was en ik had niet langer de overtuiging dat er te weinig fraudebestrijding was. Ik had de overtuiging dat daar inmiddels allerlei wetgeving voor bestond, dat we nog wel de "één bankrekening" moesten invoeren, maar dat er ook nog andere problemen waren bij de kinderopvangtoeslagen die heel fundamenteel waren. En daar heb ik me op gericht. Maar toen ik aantrad, had ik niet de overtuiging dat er na al deze commotie nog te weinig fraudebestrijding zou zijn.

Mevrouw **Leijten**:

De heer Van der Lee heeft net in het verhoor van de heer Weekers gevraagd: hoe wilde u nou op de hoogte worden gehouden van die fraudeaanpak? Dat had hij namelijk in de zomer bij een CAF-presentatie aangegeven en bij het aanwezig zijn van het managementteam Fraude aangegeven. Hij verklaarde: ja, dat gebeurde over het algemeen wel informeel. Heeft u die werkwijze niet voortgezet met dezelfde directeur-generaal Belastingdienst?

De heer **Wiebes**:

Ja, kijk, ik had elke week breed over het departement een soort startoverleg, Keek op de week genaamd. Daar konden alle actualiteiten van die week worden aangemeld. En ik had ook, zeker in het begin, een soort introductiegesprekken met de dg Belastingdienst.

Mevrouw **Leijten**:

En de heer Weekers zei net: ja, het was niet per se de top één, fraudebestrijding, want er was meer belangrijk. Het is natuurlijk ook breed: fiscale wetgeving en noem het allemaal maar op. Maar het stond zeker in de top vijf. Was het er helemaal uit gevallen toen u kwam?

De heer **Wiebes**:

Ik kan mij dat van Weekers heel goed voorstellen, want die werd geconfronteerd met de roep om meer fraudebestrijding. Ik had niet meer de beleving dat wij nog meer fraudebestrijding nodig hadden. Ik had een andere ... Mij zat een ander knelpunt dwars en dat was dat het als geheel moeilijk uitvoerbaar was. Ik had niet de hypothese dat we nog meer fraudebestrijding nodig zouden hebben. Ik had het idee dat dat nu ingeregeld was. Er waren net nieuwe wetten. Er waren dingen nog niet helemaal op orde, bijvoorbeeld "één bankrekeningnummer". Dus ik heb op "één bankrekeningnummer" gelet. Ik ben naar Sofia

gegaan om de Bulgaarse minister van Financiën te woord te staan en daar ben ik verdrietig van teruggekomen. Maar ik had niet het idee dat het de oplossing was om nog meer fraudebestrijding in gang te zetten.

Mevrouw **Leijten**:

Maar, kijk ... We hebben zowel van de heer Blokpoel als de heer Veld gehoord: eigenlijk was de fraudebestrijding aanwezig binnen de Belastingdienst, maar met het managementteam Fraude hebben we vooral gezorgd dat iedereen het nog wat extra onder de aandacht kreeg. Dat managementteam Fraude was net een jaar daarvoor opgericht.

De heer **Wiebes**:

Ja, maar ik had niet de beleving dat de dienst opgezweept zou moeten worden tot meer fraudebestrijding. Die beleving had ik niet. Ik dacht dat er andere vraagstukken waren. Achteraf bezien is het, denk ik, ook juist dat we niet meer fraudebestrijding nodig hadden. Het ging dan eigenlijk vooral over hoe die fraudebestrijding in zijn werk ging en dat is een intens verdrietig makend verhaal geworden. Maar als ik mij op het mt Fraude zou hebben gericht, zou ik waarschijnlijk hebben gezegd: goh, doen we wel voldoende aan fraudebestrijding? Maar die zorg had ik niet meer.

Mevrouw **Leijten**:

Neen, en de kennis ook niet.

Oké. In 2014, gedurende de zomer, kwam er een ambtelijk signaal over de hoge terugvorderingen. En begin 2014 ...

De heer **Wiebes**:

Excuses, ik miste iets. Welk moment was dat?

Mevrouw **Leijten**:

Gedurende de zomer.

De heer **Wiebes**:

Gedurende de zomer. In 2014?

Mevrouw **Leijten**:

Begin 2014 besluit het managementteam Toeslagen naar aanleiding van die signalen om evenredige toekenning van toeslagen mogelijk te maken. Bent u daarvan op de hoogte gebracht?

De heer **Wiebes**:

Heel indirect, want in de nota die ik eind 2014 kreeg en waarin ik gewaarschuwd werd voor wat ik las als "we zijn een beetje te soft; let op, dit is politiek gevoelig", stond in de toelichting wel dat men met het ministerie van SZW in gesprek was over een meer proportioneel systeem.

Mevrouw **Leijten**:

Ja. Dan kom ik inderdaad op de eerste notitie die er is, althans de eerste die wij met u willen bespreken, en dat is die van 20 november. Dat gaat inderdaad over De Parel, een kinderopvanginstelling in Capelle aan den IJssel. Bij deze notitie zegt u inderdaad: ja, oké, als minder ingewijde vraag je je af waarom het hele bedrag wordt teruggevorderd in plaats van het bedrag van de noodzakelijk geachte bijdrage". Hoe is er precies op deze opmerking gereageerd?

De heer **Wiebes**:

Ik kreeg daarna een nota waarin stond: wij gaan dit ambtelijk bespreken met SZW. Als de minister van SZW hier niet voor zou voelen, zou je dan bereid zijn om de minister van SZW te bellen? Toen heb ik gezegd: ja.

Mevrouw **Leijten**:

Dat hebben wij inderdaad ook gezien. Dat is de volgende notitie en die is van 11 december. Die heeft u ook gekregen, hè.

De heer **Wiebes**:

Die heb ik ook.

Mevrouw **Leijten**:

Ja, ja. Dat is handig, dan hebben we in ieder geval dezelfde stukken. En heeft u nog gebeld met de heer Asscher?

De heer **Wiebes**:

Nee, want ik heb dat signaal dat we er niet met Asscher uit kwamen, niet gekregen. Maar ook daarover heb ik me later tien keer afgevraagd: had ik dat maar gedaan.

Mevrouw **Leijten**:

U noemde de heer Asscher net Lodewijk. U kent hem goed, hè?

De heer **Wiebes**:

Zeker, uit Amsterdam.

Mevrouw **Leijten**:

Uit Amsterdam en later samen in het kabinet. Is het dan logisch dat u, wanneer u uw ambtenaren belooft te bellen, dat niet doet?

De heer **Wiebes**:

Nou, de logica zit helaas nog wranger in elkaar, want mijn belofte was om te bellen, zodra ik zou horen dat hij er eventueel niet mee akkoord ging. En dat signaal is nooit meer gekomen. Maar nogmaals, soms denk je achteraf: had ik maar gewoon een hele schaduwadministratie bijgehouden van alle beloftes en alle toezeggingen en alle dingen die lopen. Maar dat is als bewindspersoon ondoenlijk. Maar het is duidelijk: er is niet meer het signaal gekomen dat Lodewijk ... dat Asscher hier niet mee akkoord zou zijn gegaan. Maar het was fantastisch geweest als ik mij dit had herinnerd en na een tijd had gedacht: hoe staat het hiermee? Moet ik niet Asscher bellen? Maar ik heb erop vertrouwd dat de organisatie mij dat terug zou melden en dat ik dan het signaal zou krijgen: je moet nu bellen.

Mevrouw **Leijten**:

Ja, want vrijdag 30 januari is er ook een gesprek met Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de eigen bijdrage van de kinderopvangtoeslag en dan blijkt er weinig beweging of speelruimte te zijn. Dat wordt gewoon gemeld in het managementteam Fraude en daar zit de directeur-generaal Belastingdienst aan tafel.

De heer **Wiebes**:

Oké.

Mevrouw **Leijten**:

Daar heeft u dit niet van gehoord?

De heer **Wiebes**:

Nee.

Mevrouw **Leijten**:

Er zijn dus ambtenaren op het ministerie van Financiën die in die eerste notitie zeggen: we hebben afgezien van het opleggen van verzuimboetes

De heer **Wiebes**:

Politiek gevoelig.

Mevrouw **Leijten**:

Ja, politiek gevoelig.

... omdat ze niet voor de harde handhavingslijn hebben gekozen. Dus blijkbaar waren er mensen bij Belastingdienst/Toeslagen die dachten: maar dat is in dit geval nou echt gewoon niet goed.

De heer **Wiebes**:

Ik geloof niet dat dat er staat.

Mevrouw **Leijten**:

Dan komt er een expertmeeting. Dan komt er een brief: "Ambtelijk is er met SZW, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, afgesproken dat de problematiek rond de eigen bijdrage samen met de oplossingsrichting zal worden voorgelegd aan de minister van Sociale Zaken.

Bijgevoegde notitie is door Financiën hiervoor naar Sociale Zaken gestuurd, bijlage 1."

Sociale Zaken ontkent dat ze die notitie ooit heeft gekregen. Dat is al wonderlijk, want hier hebben we 'm. "Indien de minister van Sociale Zaken besluit de huidige regels met betrekking tot de eigen bijdrage te handhaven, verzoeken wij u contact op te nemen met uw collega om de voorgestelde oplossingsrichting te bespreken."

De heer **Wiebes**:

Precies. Mag ik er een kleine opmerking over maken? De lezing die u doet, mevrouw Leijten

...

Mevrouw **Leijten**:

U staat daarachter met "oké", hè.

De heer **Wiebes**:

Jaja, zeker.

Mevrouw **Leijten**:

Dat is uw handtekening, toch?

De heer **Wiebes**:

Ik sta achter die "oké". Jazeker. Maar u schetst nu de portee van de eerste nota en daarover zegt u dat de Belastingdienst er niet voor voelde om die harde handhaving te doen. Maar dat

staat daar niet. Daar staat: wij zouden na eerdere jaren nog moeten invorderen, maar daar hebben we eenvoudigweg de capaciteit niet voor. Zoiets staat er. Het gaat niet over het willen, het gaat over het kunnen.

Mevrouw **Leijten**:

Nou, dat zie ik er niet zo snel in terug. "Hoewel de wet een herzieningsmogelijkheid biedt, heeft de Belastingdienst Toeslagen in overleg met de DGBel, de directeur-generaal Belastingdienst, besloten om definitief toegekende toeslagen voor de jaren tot en met 2012 niet nader te onderzoeken."

De heer **Wiebes**:

Hier staat: "Vergrijpboetes, om doelmatigheidsredenen afgezien van". Hier wordt niet geschetst dat we dat niet willen, maar hier wordt eigenlijk bijna geschetst dat we het niet kunnen.

Mevrouw **Leijten**:

Maar een verzuimboete is iets anders dan terugvorderen, hè. Dat is: er nog bovenop leggen. Er is ook besloten om bepaalde zaken niet te onderzoeken en om niet de harde handhavingslijn te kiezen. Dat zou politiek gevoelig kunnen zijn ...

De heer **Wiebes**:

Zeker.

Mevrouw **Leijten**:

... signaleren zij. Maar dit gaat over de dag voordat ze de expertmeeting hebben op Sociale Zaken met Sociale Zaken om te pleiten voor proportioneel terugvorderen.

De heer **Wiebes**:

Ja.

Mevrouw **Leijten**:

Het voorstel dat zij daar hebben gedaan, hebben wij hier. Dat heeft u ook gezien.

De heer **Wiebes**:

Zeker.

Mevrouw **Leijten**:

En daarvan ontkent Sociale Zaken dat het er ooit is aangekomen.

De heer **Wiebes**:

Daar kan ik niet over oordelen.

De **voorzitter**:

Mag ik even een vraag stellen? Ik denk dat het voor luisteraars bijzonder moeilijk te volgen is. Wij hebben die stukken natuurlijk allemaal voor ons. Is het een idee dat we gewoon even integraal dat stuk voorlezen, ook het deel waar de heer Wiebes iets anders over zegt? Is dat mogelijk? Hebt u dat voor u?

Mevrouw **Leijten**:

Ja, natuurlijk.

De **voorzitter**:

Of zijn dat eindeloze lappen, waardoor ...

Mevrouw **Leijten**:

Nee. Nou ja, er staan veel afkortingen in, voorzitter, maar ik zal proberen ze te voorkomen.

De **voorzitter**:

Even voor de openbare duidelijkheid richting volgers.

Mevrouw **Leijten**:

De aanleiding is dat de directeur-generaal Belastingdienst met een delegatie van de gemeente Capelle aan den IJssel een gesprek heeft gehad over De Parel. Daarover heeft de directeur-generaal Belastingdienst de fiscale staf al mondeling in een gesprek teruggekoppeld. Het gespreksonderwerp was de gang van zaken rond de aanpak van de fraudezaak bij die kinderopvanginstelling. U heeft in februari 2014 een brief over deze zaak naar burgemeester en wethouders van Capelle aan den IJssel gestuurd. Deze brief treft u aan als bijlage.

En dan de notitie. Dit was een update. De kern was: "Hoewel de wet wel een herzieningsmogelijkheid biedt, heeft de Belastingdienst Toeslagen in overleg met de directeur-generaal Belastingdienst besloten om definitief toegekende toeslagen voor de jaren tot en met 2012 nu niet nader te onderzoeken. Deze toezichtsafweging valt binnen de bevoegdheid van Belastingdienst Toeslagen. Deze afweging kan mogelijk tot politieke en maatschappelijke discussie leiden over de vraag waarom niet in alle gevallen, waar dat mogelijk is, is teruggevorderd. Er zullen nog wel forse terugvorderingen volgen over toeslagjaar 2013, 2012 en 2011 in gevallen waar de definitieve toekenning nog moet

plaatsvinden." Volgende bulletpoint: "In enkele individuele gevallen zullen er vergrijpboetes worden opgelegd, maar over het algemeen heeft de Belastingdienst om doelmatigheidsredenen en in overleg met de directeur-generaal Belastingdienst afgezien van het opleggen van verzuimboetes." Dat is in deze casus, voorzitter, een lichtere boete dan een vergrijpboete. "Deze toezichtsafweging valt binnen de bevoegdheid van de Belastingdienst Toeslagen. Ook deze afweging zou kunnen leiden tot politieke en maatschappelijke discussie waarom hier niet voor de harde handhavinglijn is gekozen. Daarom wordt u hierover geïnformeerd." Laatste bulletpoint: "Er loopt nog een strafrechtelijk onderzoek naar de houder van De Parel."

Er staat enkel en alleen dat er wordt afgezien van het opleggen van verzuimboetes vanwege doelmatigheidsredenen. Over die andere toezichts- en handhavende maatregelen, om daarvan af te zien, wordt niet gesproken van doelmatigheidsredenen.

De heer **Wiebes**:

Jawel. In de toelichting: "Hoewel dit strikt genomen wel zou kunnen, zal Toeslagen vanwege doelmatigheidsredenen geen nader onderzoek doen." Dat gaat over het eerste bulletpoint. Hier worden doelmatigheidsredenen genoemd om er niet harder in te gaan. En zo heb ik 'm destijds ook gelezen. Ik weet niet wat de bedoeling is geweest van de schrijver. De schrijver heeft verderop ...

Mevrouw **Leijten**:

Om u te informeren en om goedkeuring te krijgen voor het niet opleggen van hele harde sancties, denk ik.

De heer **Wiebes**:

Ja, maar niet omdat men dat een onwerkbaar systeem achtte. Dat staat hier althans niet in. Men wilde dat om doelmatigheidsredenen.

Mevrouw **Leijten**:

Ja. Dus u heeft op dat moment niet het signaal gekregen dat dit was, omdat ze er buikpijn van hadden? Om maar even die huiselijke taal van de heer Blokpoel over te nemen.

De heer **Wiebes**:

Nee, ik las het, eerlijk gezegd, als het tegenovergestelde. Ik las het als: we zijn nog te soft. Ik heb uit de tweede pagina van de achtergrondbeschrijving ...

Mevrouw **Leijten**:

Het zijn bijna vijf pagina's. Nee, drie pagina's, voorzitter.

De heer **Wiebes**:

Drie pagina's. Ik heb uit de tweede pagina van de achtergrond, dus de derde pagina, opgemaakt dat hier op deze manier wordt teruggevorderd. Daar heb ik toen een kritische vraag over gesteld en die heeft ook geleid tot de nota die mij vroeg om zo nodig met Asscher contact op te nemen.

Mevrouw **Leijten**:

Dat ging over het laatste bulletpoint.

De heer **Wiebes**:

Ja, het allerlaatste ...

Mevrouw **Leijten**:

Daar staat, voorzitter, Dat is het allerlaatste bulletpoint. Omdat u zei "dan is het duidelijk", citeer ik dat: "Vanuit de directeur-generaal Belastingdienst en de Belastingdienst Toeslagen is bij Sociale Zaken en Werkgelegenheid inmiddels meerdere malen aangegeven dat de regels met betrekking tot het terugvorderen van de gehele toeslag, wanneer de eigen bijdrage niet is betaald, tot grote financiële problemen kunnen leiden bij ouders. Sociale Zaken organiseert deze week een expertmeeting om deze problematiek nader te bespreken met de directeur-generaal Belastingdienst en Belastingdienst Toeslagen."

De heer **Wiebes**:

En toen heb ik de opmerking als minder ingewijde gemaakt. De oplossing die ik daar suggereerde, was om dan alleen de eigen bijdrage terug te vragen.

Mevrouw **Leijten**:

Aha, dus daardoor komt er die notitie van 11 december, waarin ze dat dan dus ook voorstellen.

De heer **Wiebes**:

Ja.

Mevrouw **Leijten**:

Dus die bijlage 1, een eigen bijdrage kinderopvangtoeslag, die op 11 december door u wordt goedgekeurd, is naar Sociale Zaken verstuurd.

De heer **Wiebes**:

Ja, zo begrijp ik het. Maar daarvan hoor ik nu net van u dat die in elk geval niet ontvangen zou zijn.

Mevrouw **Leijten**:

Nee, het wordt daar ontkend. Er wordt een notitie gemaakt, omdat u zich verwondert over het niet terugvorderen van enkel en alleen de eigen bijdrage. Dat valt weer van het netvlies af. De suggestie dat u moet bellen met uw ambtsgenoot of in ieder geval de minister van Sociale Zaken, omdat het ambtelijk nog weleens stuk zou kunnen lopen, vergeet u ook.

De heer **Wiebes**:

Ik heb het me niet herinnerd. Ik heb niet gedacht: hoe zou het nu staan met dat overleg met het ministerie van SZW? Zouden we daar ambtelijk al uit zijn? Hebben we akkoord of moet ik misschien toch bellen?

Mevrouw **Leijten**:

Daar heeft u ook niet om gevraagd.

De heer **Wiebes**:

Nee, dat heb ik mij eenvoudigweg niet meer herinnerd. Maar van dit soort draadjes, draadjes die een vervolg moeten krijgen, krijg je er weet ik hoeveel per dag. Dus dat heb ik ... Ik heb achteraf gezegd: had ik nou toch een schaduwadministratie moeten bijhouden van alle dingen die liepen? Maar in alle eerlijkheid, dat was ...

Mevrouw **Leijten**:

Maar wanneer werd u er dan wel weer op gewezen? Daarna zijn er toch zeker nog regelmatig Kamervragen en Kamerdebatten?

De heer **Wiebes**:

Zeker.

Mevrouw **Leijten**:

Want dat puzzelt me als het daarover gaat, ook een beetje, hè. Daar heb ik het vorige week donderdag natuurlijk ook met Sociale Zaken over gehad. Daar lijkt het dan ook te verzanden of ... Maar heel kort hierna, het moment dat u zich niet herinnert, heeft u samen met de heer Asscher een algemeen overleg. Dan zit u naast mekaar in de Tweede Kamer en dan gaat het specifiek over ...?

De heer **Wiebes**:

Ja, mag ik daar wat over zeggen?

Mevrouw **Leijten**:

... De Parel.

De heer **Wiebes**:

Het gaat specifiek over De Parel.

Mevrouw **Leijten**:

En daarin zegt de heer Asscher dat er geen andere mogelijkheid is dan alles terugvorderen. Dan zit u toch daarna te denken: maar daar zouden we toch overleg over hebben?

De heer **Wiebes**:

Mag ik sowieso een verbazing over dit AO delen? We zitten hier voor waarheidsvinding ...

Mevrouw **Leijten**:

Zeker, heel erg, ja.

De heer **Wiebes**:

... en de verbazing die mevrouw Leijten nu uitspreekt, die heb ik in de afgelopen weken natuurlijk ook totaal doorleefd. Want dat klopt! Er is een algemeen overleg en daar zitten Asscher en ik naast elkaar tegenover een kritische Kamer. Er zijn twee dingen die mij dan nog steeds verwonderen. Laat ik het aangeven. Als u mij toestaat, zal ik dat zo beknopt mogelijk doen. Van heel dat AO herinner ik me niets meer, maar het staat woord voor woord in de Handelingen.

Mevrouw **Leijten**:

Hij heeft plaatsgevonden, ja.

De heer **Wiebes**:

Ik lees mijzelf daar, niet alleen omdat ik het lees, maar ook omdat ik zo praat. Dit ben ik! En daar zit een staatssecretaris die ... En dat blijkt ook, want hij heeft gevraagd om een sessie. Daar komen we zo misschien nog op terug. Dat zou ik in elk geval nuttig vinden.

Mevrouw **Leijten**:

Op welke sessie duidt u?

De heer **Wiebes**:

Even een stap terug. Ik heb een keer naar aanleiding van, ik geloof, Kamervragen over De Parel ... Ik weet niet zeker of het Kamervragen waren, maar naar aanleiding van een stuk over De Parel waarin het punt van de terugvorderingen opnieuw naar boven kwam ... Toen was ik inmiddels in de situatie dat ik argwaan had tegen de behandeling bij De Parel.

Mevrouw **Leijten**:

Dat is inderdaad later. Dan noteert u: ik blijf van mening dat dit niet de normale ...

De heer **Wiebes**:

Dat weet ik niet. Volgens mij was het allemaal in ...

Mevrouw **Leijten**:

Wij hebben een stuk van 2016 waarin u schrijft dat u het redelijk blijft vinden om alleen de eigen bijdrage te innen.

De heer **Wiebes**:

Van welke datum is dat?

Mevrouw **Leijten**:

Ik heb hier staan dat het in 2016 is.

De heer **Wiebes**:

In mijn herinnering is er op een gegeven moment weer iets gekomen over De Parel waarin weer sprake was van die terugvorderingen. Toen heb ik op dat stuk gezet: graag aan mijn tafel doornemen. Dat was een situatie waarin ik argwaan had gekregen door signalen die ik gewoon buiten de dienst om had gekregen van, in alle eerlijkheid, Kamerleden -- er zijn allerlei Kamerleden die mij in die zin hebben bediend omdat ze dingen hoorden waarvan ze dachten dat ik het niet wist -- dan wel organisaties of media daar buitenom. Ik had een zekere argwaan of dit er nou wel goed aan toe ging. Toen heb ik gevraagd om een ambtelijke sessie over De Parel. Nadat ik verschillende keren had moeten beloven dat we niet op specifieke gevallen en specifieke belastingplichtigen zouden ingaan, werd er een vorm gevonden om, zonder mij in te lichten over specifieke belastingplichtigen, te vertellen over wat er met De Parel aan de hand was. Daarmee was toen, achteraf gezien eigenlijk onterecht -- maar daar kom ik zo op naar aanleiding van het AO -- mijn argwaan weer verdwenen, want van de mensen die met de casus bezig waren kreeg ik aan mijn tafel een stuitende stroom van slechtigheden voorgeschoteld, waardoor ik toen -- ik kom er straks op waarom dat niet klopt -- best geschokt was, dat er ...

Mevrouw **Leijten**:

U dacht dat de mensen die betrokken waren bij die kwestie inderdaad mogelijk mede fraudeurs waren?

De heer **Wiebes**:

Ik heb daar gedragingen voorgeschoteld gekregen, ook best veel, waarvan ik dacht: ja, maar als je dit doet, dan moet je weten dat je helemaal over de schreef gaat. In mijn herinnering ben ik met die kennis dat AO ingegaan.

Mevrouw **Leijten**:

Ik heb die sessie niet heel scherp, maar ik vind het interessant dat u het zegt, want we zien ook de hele tijd terug in veel andere notities dat er wordt gezegd: maar met die ouders was ook wel echt wat loos. En u zei net: kwade gedragingen. Dus u heeft eind december die notitie voorbereid voor Sociale Zaken. Er gaat iets mis. U belt de heer Asscher niet. Anderhalve maand later zit u samen met hem in een algemeen overleg.

De heer **Wiebes**:

Anderhalve maand?

Mevrouw **Leijten**:

Volgens mij is dat in februari.

De heer **Wiebes**:

Was dat AO niet in 2016?

Mevrouw **Leijten**:

Volgens mij zit dat kort daarop, maar hou mij ook ten goede, hoor.

De heer **Wiebes**:

Nou nee, maar laten we dat even opzoeken. Dat helpt.

Mevrouw **Leijten**:

Maar in de tussentijd heeft u die sessie gehad waarin u te kennen is gegeven door ambtenaren ... Waren die ambtenaren van Financiën of van Sociale Zaken?

De heer **Wiebes**:

Eh, het AO kinderopvang met de minister van SZW in maart 2016.

Mevrouw **Leijten**:

Maar er is toch ook een algemeen overleg over De Parel geweest?

De heer **Wiebes**:

Dat ging over De Parel. Ik herinner mij dat dit AO over De Parel ging, in de stukken.

Mevrouw **Leijten**:

Er is ook een algemeen overleg geweest waarin twee versies van spreekteksten zijn gemaakt voor de minister van Sociale Zaken, waarin wordt uitgesproken dat de minister van Sociale Zaken in gesprek is met u over mogelijk proportioneel terugvorderen en dat die uiteindelijk het algemeen overleg niet gehaald hebben. Bij mijn weten was dat kort daarop.

De heer **Wiebes**:

Ik weet niet van spreekteksten van een collega ...

Mevrouw **Leijten**:

Ik snap dat u dat niet weet.

De heer **Wiebes**:

Ik zat over het algemeen ook niet in een AO Kinderopvang.

Mevrouw **Leijten**:

Nee, dat snap ik ook.

De heer **Wiebes**:

Die ene keer hebben we daar samen opgetreden en dat is de keer die ik mij ook herinner. Als u het goed vindt, wil ik daar straks nog even terugkomen. U begon over dat AO, tenminste als we het goede AO voor ogen hebben ...

Mevrouw **Leijten**:

U had twee punten die u daarover wilde zeggen. Ja, daar wilde ik ook nog even op terugkomen.

De heer **Wiebes**:

Ja, dat is denk ik belangrijk. Ik kwam uit die sessie. Mijn argwaan was weggenomen en ik kwam daar uit met het idee dat er heel veel slechtigheid was van de ouders. Dan ga ik dat AO in en dan lees ik de beantwoording van de staatssecretaris die blijkbaar overal in zit, overal een antwoord op heeft, alle getallen kent, er helemaal in is gedoken en er misschien zelfs in is doorgeschoten en waarvan ik nu weet: ik denk dat de antwoorden technisch

kloppen maar het verhaal klopt niet. En daar ben ik relatief recent achter gekomen. Al die verhalen over DigiD, over iemand die niet meer gemachtigd kon worden en dat het wel de ouders moeten zijn geweest ... Maar dat is niet het werkelijke verhaal geweest. Ik vrees dat de booswicht, de facilitator, nog veel gemener is geweest en gewoon de gegevens van die ouders heeft misbruikt om zelf gegevens te veranderen.

Mevrouw **Leijten**:

Daar is die ook voor veroordeeld, toch?

De heer **Wiebes**:

Daarmee ben ik dus iemand die technisch alle antwoorden goed gegeven heeft en geen argwaan meer had, maar toch niet doorhad op dat moment welk een reusachtig drama zich hier had afgespeeld.

Mevrouw **Leijten**:

In deze kwestie is de houder van die kinderopvangorganisatie veroordeeld en zijn de klanten als slachtoffer aangemerkt.

De heer **Wiebes**:

Ja, maar toen niet. In mijn lezing, in mijn technische beantwoording van de Kamervragen ... Ik ga nu aan zelfkritiek doen. Ik lees dat AO. Er zit daar een staatssecretaris die haarfijn technisch correct weet uit te leggen waarom dit daders zijn maar dat bleek achteraf gezien gewoon het verhaal niet te zijn geweest. Nog een andere waarneming die mij tot op de dag van vandaag ... Dat maakt het ook zelfkritiek. We zitten daar in een AO en daar zijn Kamerleden die buitengewoon kritisch zijn over die disproportionele terugvordering, specifiek op dat punt. Daar zit een staatssecretaris die denkt "ho, ho, het gaat hier wel erg om fraude" maar die zelf op zich ook vindt dat als het gaat om het niet betaald hebben van een eigen bijdrage, je dan alleen de eigen bijdrage ... Dus we zitten daar met twee medewetgevers aan één tafel, allebei overtuigd dat dit verkeerd is, ons alleen maar te richten op casuïstiek terwijl niemand zegt: de wet, wij zijn toch van de wet, dus waarom veranderen we die niet? Achteraf bezien kan ik dit ook alleen maar verklaren -- dan heb ik het alleen over mezelf want ik ga geen oordelen vellen over alle andere medewetgevers en collega's -- doordat ik toen echt de stellige indruk had dat dit hele stelsel van de kinderopvangtoeslag op de schop moest en dat de directe bekostiging daar een oplossing voor zou kunnen zijn -- dat was te optimistisch -- maar ook de overtuiging dat dit specifieke punt geschaard moest worden in die lange rij van slechte wetgeving waar een staatssecretaris van Financiën ladingen van over zich heen krijgt. In mijn eerste jaar ... Het is moeilijk om staatssecretaris van Financiën te worden en niet na een jaar bijna ontgoocheld en verontwaardigd te zijn over de wetgeving

die er bestaat. Er is bijna niet aan te beginnen om bij alles wat je niet bevalt te zeggen: zullen we het veranderen? Er is zo veel. Ik had lijsten met dingen. Ik werd er wanhopig van. Mijn stelselbrief en ook de brede agenda die de basis is geweest van alles wat ik heb geprobeerd aan te zwengelen, zijn geschreven uit overtuiging en wanhoop.

Mevrouw **Leijten**:

Even terug naar de data. We hebben natuurlijk veel stukken en er zijn veel algemeen overleggen. Inderdaad is er een debat in september geweest met de minister van Sociale Zaken en later in 2016 met u. U dacht dus: directe financiering, dat is een goed idee, dan pakken we het stelsel aan en dan lossen we ook het onlogische systeem met hoge navorderingen en terugbetalingen op?

De heer **Wiebes**:

Ja, dat dacht ik.

Mevrouw **Leijten**:

U zegt het eigenlijk zelf al, er is zowel bij u als wetgever als bij de heer Asscher, de toenmalige minister van Sociale Zaken als wetgever, niet het licht gaan branden van: o, maar we kunnen ook in het nu iets aanpassen?

De heer **Wiebes**:

We hebben het echt niet groot genoeg gemaakt.

Mevrouw **Leijten**:

U heeft het net al gezegd; het is hier vaak over gegaan dat de Wet kinderopvang zou moeten worden aangepast. Vrijdag zei de heer Uijlenbroek ook: we hadden de Awir ook kunnen aanpassen. Dat is toch correct?

De heer **Wiebes**:

Dat weet ik niet, maar als hij dat zegt, neem ik dat aan. Als we het hebben over de bredere kwestie ... De vraag is: waarom grijpt nou niemand in?

Mevrouw **Leijten**:

Zeker.

De heer **Wiebes**:

Dat betreft ons allen en mij ook en daarom voel ik mij daar zeer zwaar medeverantwoordelijk voor. Maar wij hebben gewoon niet gezien dat wat hier onwelgevallige wetgeving was,

eigenlijk een soort brandende lont was die een gigantische sociale bom tot ontploffing zou brengen. We hebben tijdenlang gedacht dat dit weer zo'n lastig ding in belastingwetgeving was. Ik heb het zelf alleen maar aan De Parel gekoppeld, maar we wisten niet dat dit zo groot zou worden.

Mevrouw **Leijten**:

U zegt: ik werd overspoeld door het werk, ik zat er toen heel goed in maar dat was eigenlijk een soort van momentopname ter voorbereiding van dat algemeen overleg. U heeft eerder ook Kamervragen beantwoord, althans die heeft Sociale Zaken beantwoord, maar ik vroeg me af of u die gezien heeft. Die gingen over mensen die de dupe waren van de kinderopvangtoeslag en te veel uitgekeerd hadden gekregen. Daarin wordt de vraag gesteld door de Kamer of de regering de mening deelt dat wanneer ouders kunnen aantonen dat het gaat om een administratieve fout en zij bereid zijn dit te herstellen, zij daarvoor niet gestraft zouden moeten worden met terugbetaling van de hele kinderopvangtoeslag. Heeft u die vragen en die beantwoording langs zien komen?

De heer **Wiebes**:

O, die heb ik ongetwijfeld zien langskomen. Ik kan het mij niet herinneren, maar daar sta ik voor dat men Kamervragen langs mij stuurt.

Mevrouw **Leijten**:

Want daarin wordt namelijk gezegd dat als er door ouders onjuiste of onvolledige gegevens worden verstrekt, de Belastingdienst/Toeslagen ze de kans zal geven om die gegevens aan te vullen en de juistheid ervan aan te tonen via aanvullende documenten en verklaringen. Het gaat over Kamervragen die beantwoord zijn in juni 2014. Maar u was er op dat moment niet van op de hoogte dat dat rappel, die mogelijkheid tot herstel, toen was uitgezet, ook vanwege efficiencyredenen?

De heer **Wiebes**:

Nee, ik herinner mij deze specifieke Kamervragen niet maar ze klinken heel geruststellend.

Mevrouw **Leijten**:

De antwoorden klinken geruststellend.

De heer **Wiebes**:

De antwoorden klinken geruststellend maar dit maakt het allemaal ... Maar goed, daar komen we misschien nog wel op bij de informatiestroom. Maar dit maakt het al met al uitzonderlijk verdrietig.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ik wil het graag met u hebben over de Ministeriële Commissie Aanpak Fraude. In 2014 en 2015 loopt die nog. Wordt daarin fraude met de kinderopvangtoeslag besproken?

De heer **Wiebes**:

Niet dat ik weet, nee.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ze zijn in 2014 en 2015 nog zeven keer bij elkaar gekomen. U weet niet ...?

De heer **Wiebes**:

Ik ben er een aantal keren geweest.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Niet alle zeven.

De heer **Wiebes**:

Ik ben er niet altijd geweest, maar ik was, geloof ik, de enige staatssecretaris die volgens mij formeel zat in die ministeriële commissie. Het feit dat je titel niet met een M begint, betekent dat je er alleen mag komen als je op de agenda staat. Dat is een aantal keren geweest. Dat ging in mijn herinnering misschien wel uitsluitend maar in elk geval vooral over gegevensuitwisseling tussen onderdelen van het Rijk en tussen diensten. Dat is niet zo onlogisch, want de ministeriële commissie stel je samen om ministerie-overschrijdende kwesties te bespreken. In mijn geval was dat zeer uitdrukkelijk gegevensuitwisseling.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

U weet niet meer of daar de kinderopvangtoeslag ter sprake is gekomen? U heeft het ook niet in de voorbereiding van de stukken gezien?

De heer **Wiebes**:

Nee, in de voorbereiding ben ik dat niet tegengekomen en ik herinner mij dat ook niet. In de voorbereiding werd wel weer mijn geheugen opgefrist over wat er allemaal speelde ten aanzien van gegevensuitwisseling.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

In de brief aan de Kamer van eind 2014 -- dat gaat dan over november 2014 -- staan wel de toeslagen genoemd. Weet u hoe dat tot stand is gekomen? Heeft u daar wel een herinnering aan?

De heer **Wiebes**:

Ik kan mij voorstellen dat als dat een overzichtsbrief is over de aanpak van fraude dat toeslagen daarin voor kunnen komen, maar dat is naar mijn indruk niet hetgeen wat is besproken in die Ministeriële Commissie Aanpak Fraude.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

In deze brief aan de Kamer van eind 2014 wordt ook melding gemaakt van het CAF, het Combiteam Aanpak Facilitators en dat zij zo'n 100 facilitators van fraude hebben aangepakt. Dus u heeft ook geen idee hoe die passage over die 100 tot stand is gekomen?

De heer **Wiebes**:

Nou, nu niet, maar ik mag aannemen, ik zou er bijna voor instaan dat als er een passage in een brief komt die verstuurd wordt door, ik denk, de minister van Veiligheid en Justitie, die passage wel wordt afgestemd met de staatssecretaris.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja, want het concept van die Kamerbrief is in die ministeriële commissie besproken. Bent u daar bij geweest of heeft u daarover gehoord?

De heer **Wiebes**:

Dat weet ik niet meer. Dit agendalid was vooral in de vergadering als het ging om gegevensuitwisseling.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja.

Mevrouw **Leijten**:

In die Kamerbrief staat: "Het Combiteam Aanpak Facilitators, CAF, van de Belastingdienst heeft tot nu 100 facilitators van fraude aangepakt. De werkwijze van dit team is erop gericht om de door hen veroorzaakte stroom onjuiste aanvragen en aangiften te stoppen. Daarnaast moeten klanten van deze facilitators de onterecht ontvangen toeslagen of voorlopige teruggaven terugbetalen." Maar u zei eerder dat u de werkwijze van het CAF-team niet kende.

De heer **Wiebes**:

Nee, maar dit is ook niet een werkwijze maar een doel. Onterecht uitbetaalde toeslagen ... Het klinkt nog steeds niet raar. Als je het echt onterecht hebt gekregen, dan moet je dat terugbetalen. Laat ik een voorbeeld geven. Er waren ouders bij die helemaal geen opvang

hadden gehad; die hadden alleen de toeslag gekregen. Dan is het natuurlijk wel logisch dat je dat ook terugbetaalt. Het is alsof je een subsidie hebt gekregen voor zonnepanelen op je dak, terwijl je geen zonnepanelen hebt. Dus als je echt geen opvang hebt genoten en je je kinderen nooit op een opvang hebt gehad maar wel toeslag hebt gekregen, dan is het niet raar dat je dat moet terugbetalen. Dus de zin die daar staat is niet gek, als je tenminste niet weet wat er later is gebeurd.

Mevrouw **Leijten**:

Toen ik u eerder vroeg of u de aanpak van het CAF-team met het hanteren van "alles of niets", de 80/20-aanname, het stopzetten, het daarna veelvuldig uitvragen, het plaatsen van mensen op toezichtlijsten ... We hebben het allemaal al langs gehad de afgelopen dagen en vanochtend ook nog. Dat wist u niet. U liet wel in een Kamerbrief opschrijven dat dit potentieel een succes was.

De heer **Wiebes**:

Ja, ik weet niet of daar staat dat het een succes was, maar er staan de getallen, de feiten in. De werkwijze staat er ook niet bij. Als je als staatssecretaris het punt onder ogen krijgt dat van mensen die het slachtoffer zijn van een fenomenale boef, het hele persoonlijke vermogen wordt afgepakt en ze niet de gelegenheid wordt gegeven om hun gegevens nog aan te passen en er bovendien ook nog gediscrimineerd wordt op de werkvloer, dan kom je in beweging, maar bij deze zin ... Ik daag mevrouw Leijten uit in mijn rol hierop aan te slaan.

Mevrouw **Leijten**:

Nou, als dit wordt opgenomen in de verantwoording van de Ministeriële Commissie Aanpak Fraude, het rijksbrede fraudebeleid, zou ik het, denk ik, als staatssecretaris logisch vinden om te zeggen: mooi dat het er in staat en dat er succes wordt gemeld maar dan wil ik wel even weten wat de werkwijze is. Dat heeft u niet gedaan, zoals u al eerder heeft verklaard. In 2015 staat er in de brief dat de handhaving verder is doorontwikkeld bij Toeslagen, met daarbij veel aandacht voor preventie. Er staat verder: "Onder de werkwijze makkelijk maken en het goede doen, nemen fouten af. Verder worden misbruik en fraude steeds eerder gedetecteerd. Door data-analyses worden nieuwe risico's tijdig onderkend en kan snel worden gehandeld. Aanvullende maatregelen zoals het aanpassen van het burgerportaal, het risicoclassificatiemodel en risicogerichte analyses, zorgen er vervolgens voor dat meer barrières worden opgeworpen voor potentiële fraudeurs." Was u op de hoogte van de risicomodellen die er aan ten grondslag lagen?

De heer **Wiebes**:

Meer algemeen. Er staan in die passage een paar algemene punten die ik in het begin van

mijn periode zeker wel heb meegekregen. Een van de thema's van mijn werkbezoek aan Toeslagen was toezicht naar de voorkant. Het gebruik van data om al veel eerder te zien of een aanvraag voor een toeslag een erg waarschijnlijke aanvraag is of een heel onwaarschijnlijke aanvraag, stond mij bijzonder aan. Dus het gebruiken van gegevens om van tevoren al te zeggen "dit is een hele rare aanvraag" vond ik heel positief. In mijn startgesprekken met Peter Veld ...

Mevrouw Leijten:

De directeur-generaal Belastingdienst.

De heer Wiebes:

Ja, de directeur-generaal, die toen hij deze nieuwe staatssecretaris moest inwijden in het ingewikkelde vak, zelf zijnde een van de meest ervaren uitvoeringsmanagers van het Rijk die deze meneer zag binnenkomen, mij al meteen -- dat was een van zijn punten -- heeft gezegd: de beste manier van handhaven is niet handhaven maar self compliance, zorgen dat het aan de voorkant al goed komt, dus mensen zo verleiden dat het niet fout gaat. Dus het hele idee dat je moest proberen het aan de voorkant goed te krijgen, daar was ik niet alleen van op de hoogte maar daar was ik ook echt een groot voorstander van. Dus de woorden "preventie", "eerder detecteren" en "risicogericht" is ook iets wat de Belastingdienst generiek doet, ook in de controle. Je kunt in het wilde weg steekproeven doen, maar als je gaat kijken waar echt iets gek zit gezien de omstandigheden en je daar gaat controleren, dan vang je meer foute aanvragen af. Ik zal het gelezen hebben want het staat in stukken die langs mij zijn gekomen, naar ik mag aannemen. Ik garandeer niet dat ze langs mij zijn gekomen maar de kans is erg groot. Ik vind het geen gekke teksten, maar welk model erachter zit over wie een risico wordt genoemd, daarvan ben ik niet op de hoogte, maar die schets van wat een risico is, zal bij alle belastingmiddelen ook een rol hebben gespeeld. Een staatssecretaris kan niet bij elk type belasting of bij elk type toeslag gaan kijken wat het risicomodel is. Daar heb ik niet naar gevraagd.

Mevrouw Van Kooten-Arissen:

Een ding dat we herhaaldelijk zien terugkomen bij Toeslagen dat gesignaleerd werd, is dat de afdoening van bezwaren niet op orde was, zowel intern als extern, wat bijvoorbeeld door de Ombudsman is gesignaleerd. Ook in het AO Belastingdienst van oktober 2014 is dat langsgekomen. In 2014 constateert het mt Toeslagen dat de voorraad bezwaar in het systeem oploopt -- dat wil zeggen dat het aantal bezwaren dat door mensen ingediend wordt niet snel genoeg beoordeeld en afgehandeld wordt -- maar dat ze hier nog geen oplossing voor hebben. Ook de heer Blankestijn verklaarde dit. Bent u hierover geïnformeerd?

De heer **Wiebes**:

Niet dat ik mij op die manier herinner, maar ik mag aannemen dat er bijvoorbeeld de halfjaarrapportages van de Belastingdienst wel overzichten verschenen over waar er achterstanden bestonden en waar er capaciteitstekort was. Dit herinner ik mij niet specifiek. Ik herinner mij ook niet specifiek rapportages over achterstanden maar die zullen wel deel hebben uitgemaakt van reguliere besprekingen over die halfjaarrapportages. Dat was altijd een heel circus.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ik dacht dat u in de beantwoording van mijn eerste vragen al zei: ik was er wel van op de hoogte dat er achterstanden waren wat betreft bezwaren.

De heer **Wiebes**:

Dat klopt ook, maar niet alleen dat. Ook vanaf het begin heb ik zeker bij Toeslagen heel erg de indruk gekregen van een dienst die met butsen, builen en overal beplakt met pleisters aan het opkrabbelen was en bezig was om al die achterstanden in te lopen en weer bij te komen, na een periode waarin een nieuw ICT-systeem ontwikkeld en ingeregeld had moeten worden; iedereen kent al het gedoe dat toen over de dienst heen is gekomen. Het was een opkrabbelende dienst die hard bezig was zich te verbeteren en zich ook verdomd goed realiseerde dat dit nodig was.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dus uiteindelijk bent u daar wel mee bekend geworden.

De heer **Wiebes**:

Zeker.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dat specifieke geval in 2014 kunt u zich dan niet herinneren. Wanneer was dan het moment dat u wel bekend werd met het oplopen van die bezwaren?

De heer **Wiebes**:

Laat ik even aannemen hoe ik dat Ombudsmanrapport uit 2015 heb gelezen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Daar komen we zo op.

De heer **Wiebes**:

Dat was het moment waarop ik weer even moest stilstaan bij achterstanden in de dienst en specifiek bij Toeslagen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dus u bent daar pas een jaar of een halfjaar later over geïnformeerd?

De heer **Wiebes**:

Dat zeg ik niet, ik zal tussendoor heus cijfers hebben kunnen zien van achterstanden, mogelijk, als die er waren. Dat kan ik allemaal niet overzien ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Het werd geconstateerd in het mt Toeslagen.

De heer **Wiebes**:

Mevrouw Van Kooten, u zit ongetwijfeld ook goed in de stukken, dus dat neem ik van u aan, maar het punt waarop ik er voor het eerst weer echt op aansloeg was het Ombudsmanrapport.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

In het jaar 2015 besluit het mt Toeslagen om voor de jaren 2005 tot en met 2011 de voorlopige toekenning te zien als definitieve toekenning in verband met de achterstanden en het feit dat juridisch gezien de definitieve toekenning binnen vijf jaar dient plaats te vinden. Het mt besluit hierbij echter ook om de betreffende burgers hierover niet te informeren. Bent u hierover geïnformeerd?

De heer **Wiebes**:

Nou, niet dat ik weet. Dat betekent dat men in de dienst besloot om ...?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Een voorlopige toekenning krijgt.

De heer **Wiebes**:

... de voorlopige toekenning definitief te maken?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Niet definitief te maken.

De heer **Wiebes**:

O, niet definitief te maken?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar om de voorlopige toekenning te zien als definitief, terwijl de burger er niet over werd geïnformeerd. Dus de burger krijgt dan niet een brief van: we hebben u een voorlopige toeslag toegekend en die maken we bij dezen definitief. Er werd besloten om die voorlopige toekenning als definitief te zien maar de burger daarover niet te informeren.

De heer **Wiebes**:

Hoe zou het dan zitten met mensen die nog een nabetaling zouden moeten krijgen? Maar goed, dat moet ik niet aan u vragen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

U bent daar niet over geïnformeerd?

De heer **Wiebes**:

Nee, dat herinner ik mij niet. Ik zou mij dan nu afvragen hoe het met de nabetalingen moet, want sommige mensen daarvan hebben te weinig gekregen. Dat weten we ook.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Tijdens uw staatssecretarisschap komen er diverse rapporten van de Ombudsman over het handelen van de Belastingdienst/Toeslagen. Het eerste rapport was uit 2014. Dat is al aan de orde geweest. U noemde net al het rapport van januari 2015. U ontvangt tevens een notitie van de directeur-generaal Belastingdienst over de Ombudsman. De Ombudsman heeft stevige kritiek op vijf werkprocessen van de Belastingdienst/Toeslagen. Wat heeft u hiermee gedaan?

De heer **Wiebes**:

Wat je altijd doet, je kijkt of er een oplossing zit. Het is bij mij niet zo dat ik, alsof je een stok naar een hond gooit, er meteen achteraan ga rennen. Altijd als je bij mij een probleem op mijn bord legt, ga ik nadenken over wat de oplossing is. Maar in dit geval meende ik de oplossing ook wel te hebben gevonden in de bijbehorende stukken. Ik werd toen ook geïnformeerd door de dienst over hoe zij dan de kritiek van de Ombudsman zagen. En daaruit sprak voor mij weer dat beeld van het opkrabbelen; we zijn er hard mee bezig, we weten het, we erkennen het. Dat was op zich al heel wat, want er werden ook problemen niet erkend in het begin. Het werd nu dus erkend en er was iemand mee bezig. Er bestond ook een zekere relativering; of je het er nou mee eens bent of niet, maar de dienst zei ook van:

kijk nou eens hoeveel miljoenen toeslagen we allemaal doen en welk deel van het totaal van bezwaar te laat is. Dus het werd gerelativeerd en ik vond niet alle relativeringen onzin, herinner ik me. Maar het straalde ook uit: we zijn er druk mee bezig en we weten dat het beter moet.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

De Ombudsman stelde in maart 2015 vast dat in 2014 een recordaantal klachten is ingediend over de toeslagen. Bent u daar toen over geïnformeerd?

De heer **Wiebes**:

Niet dat het per se een record was, maar dat het met de toeslagen, ook in het reguliere proces, onherroepelijk tot ook veel klachten, terugvorderingen en nabetalingen leidde, vond ik inherent aan het proces. Dat was ook de reden waarom ik dacht dat dit nooit goede wetgeving zou worden. Deze regeling zou nooit wat worden.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Wanneer bent u daarover geïnformeerd en door wie?

De heer **Wiebes**:

Ik herinner me, zoals überhaupt bij ieder algemeen rapport -- er komt er later nog een in 2017 -- dat bij rapporten van de Ombudsman je altijd een appreciatie krijgt van de ambtelijke dienst: erkennen we dit, klopt dit, gaan we deze aanbevelingen opvolgen, wat vinden we hiervan en wat gaan we eraan doen? Daar kijk je naar. Gaat de dienst daar wat aan doen? Erkennen we dit probleem? Zijn we het eens met de Ombudsman?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Uit het onderzoek van de Ombudsman naar de uitvoeringspraktijk van Toeslagen in 2015 concludeert de directeur-generaal Belastingdienst: "Uit het onderzoek komen de volgende knelpunten naar voren: onvoldoende ruimte voor maatwerk en dienstverlening als burgers daarom vragen, gebrek aan voortvarendheid bij het nemen van beslissingen en het oplossen van problemen, onvoldoende informatieverstrekking over vertraging of de stand van zaken, het niet nakomen van de toezeggingen en het onbehandeld laten van de toegestuurde stukken." Even heel concreet: wat heeft u hiermee gedaan?

De heer **Wiebes**:

Dit ging gepaard met de erkenning van de dienst, die niet alleen zei dat het ging om een beperkt percentage -- dat klopt -- maar ook: we gaan hier wat aan doen. Er is een punt waar ik kritischer was ten aanzien van de aanbevelingen van de Ombudsman. Daar moet ik ook

eerlijk over zijn. Als je aan deze functie begint, dan is er een ding ... En daar heeft de directeur-generaal mij bij mijn komst ook uitvoerig op gewezen. Ik ben hem daar ook dankbaar voor en ik vind ook nog steeds dat hij daar gelijk in heeft. Zo'n dienst wijst heel erg op het belang van massale processen. Als je 10 miljoen belastingplichtigen en miljoenen toeslagontvangers binnen een zekere termijn moet bedienen, dan kan dat nooit met maatwerk. Dat moet een massaal proces zijn.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar feit is dat alle individuele burgers natuurlijk een andere toeslag krijgen. Dus dan moet er maatwerk bij plaatsvinden. Dat zei de heer Weekers in het verhoor hiervoor ook.

De heer **Wiebes**:

Wat je maar maatwerk noemt ... Natuurlijk is het zo dat ieders inkomen anders is, dat ieders aantal uren anders is. Dat is allemaal anders, maar dat kan de computer doen. Dat is nog steeds een massaal proces, waarbij je afhankelijk van acht parameters iemand op tijd zijn toeslag geeft zodat die zijn kinderen naar de opvang kan sturen. Dat is een massaal proces. Maar met maatwerk wordt iets anders bedoeld, dat je een heleboel meer dingen gaat meewegen en gaat kijken wat er aan de hand is. En dat is heel ingewikkeld. Dat is af en toe nodig. Dat was bijvoorbeeld nodig geweest bij de beoordeling van wat uiteindelijk bleken te zijn de slachtoffers van De Parel. Daar was maatwerk. Daar was geen andere methode dan maatwerk. Maar in heel veel gevallen is het onverantwoord om overal maatwerk op los te laten, want je krijgt het niet meer gedaan. Je kunt niet zo veel mensen op tijd het juiste bedrag geven als je dat niet automatiseert. Daardoor heb ik altijd ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Als u wist dat daar zo veel problemen uit voort zouden vloeien, dan had u dat toch aan moeten passen?

De heer **Wiebes**:

Mijn stelling is dat je het feit dat het niet overal maatwerk kan zijn, in zekere mate moet accepteren. Maatwerk moet je reserveren voor die punten waar het echt niet anders kan en waar het gaat om ernstige en niet op een andere manier tegemoet te treden, in dit geval, gezinnen of anders. Generiek op maatwerk vertrouwen is voor een belastingdienst ondoenlijk.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar dat doet niets af aan het feit dat de Ombudsman dit als eerste knelpunt heeft geformuleerd en gesignaleerd.

De heer **Wiebes**:

Zeker, maar waar ik reserves bij had, was de in mijn ogen en in mijn herinnering van toen vrij brede aanbeveling om meer maatwerk toe te passen, want niet alles daarvan is haalbaar. Daarin wil ik best mijn terughoudendheid hier melden. Er wordt heel makkelijk geroepen om maatwerk maar het is buitengewoon moeilijk, zeker als het gaat om grote aantallen ouders in dit geval, om maatwerk te leveren. Dus je moet heel voorzichtig zijn met de maatwerkclaim. Er zijn gevallen waarin het niet anders kan -- ik noem De Parel -- maar om in het algemeen op te schrijven dat je in het generieke proces meer maatwerk wil, is al gauw je hand overspelen en is dingen beloven die je niet kan waarmaken. En dat is de overtuiging die ik op zich nog steeds heb maar die mij ook bij mijn ontvangst in de Belastingdienst heel helder werd, met voorbeelden en al.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

En die vier andere processen?

De heer **Wiebes**:

In de bijbehorende nota's heb ik comfort gevonden dat de tekortkomingen werden erkend en dat er ook acties liepen om dat te repareren.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Welke acties heeft u daarop ondernomen?

De heer **Wiebes**:

De dienst zelf heeft in de bijbehorende nota ... Ik heb die nu niet meegenomen, wel twee andere waar we het net over gehad hebben. In de bijbehorende stukken vond ik voldoende bevestiging dat de dienst zich dit realiseerde en op weg was om dit te verbeteren, wat ook weer in lijn was met mijn werkbezoek in het begin waar de dienst de indruk wekte dat ze aan het opkrabbelen was en zich verdomd goed realiseerde dat dingen nog beter moesten.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar we zitten dan in 2015. Vanaf 2010 zijn er al signalen dat de dienst de dingen niet op orde heeft.

De heer **Wiebes**:

Ja, dat is waar. Een jaar later zijn we overgegaan op dat nieuwe systeem. Dat moest weer ingeregeld worden. Vanaf het begin, vanaf de eerste maanden heb ik echt de indruk gekregen van een dienst die alles in het honderd had zien lopen en aan het terugvechten en het opkrabbelen was om dit in orde te brengen en ook verdomd goed wist dat dit moest.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar feit is wel dat wanneer dat Ombudsmanrapport verschijnt, dit nog niet gebeurd is en dat het uw voorgangers ook niet gelukt is om dat te regelen. Ik vraag u heel concreet wat u heeft gedaan ten aanzien van de punten uit dat rapport. Het lijkt nu net alsof u zegt: ze waren al heel goed bezig en we wisten al een tijdje dat ze bezig waren om de grote problemen te boven te komen en ik heb dat maar een beetje zo gelaten. Zo komt dat over.

De heer **Wiebes**:

Nee, ik heb mij ervan vergewist dat de dienst beseftte dat hier dingen aan moesten gebeuren en dat er ook dingen gebeurden ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dat is wel heel algemeen: dat er dingen gebeurden.

De heer **Wiebes**:

Maar dat stond in ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Is het dan niet uw taak om de vinger aan de pols te houden en te vragen van: wat gebeurt er precies en gaat het wel goed komen?

De heer **Wiebes**:

Ik heb op allerlei terreinen dat ik weleens denk dat ik ook zelf oplossingen kan verzinnen voor dingen, maar op het terrein van beroep- en bezwaartermijnen heb ik niet gemeend de wijsneus uit te moeten hangen en nog eens aanvullende orders te kunnen geven. Ik heb ook niet het idee gehad dat ik beter wist dan de dienst wat we hieraan moesten doen. Op allerlei terreinen doe ik weleens een poging en dan vaak nog enigszins voorzichtig, want je weet nooit wat je niet weet. Maar op dit terrein heb ik niet gedacht dat Eric Wiebes nog even het briljante idee had om het nog verder te versnellen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar dan laat u zich toch informeren? Heeft u hier niet over gesproken met de heer Blankestijn of de heer Veld?

De heer **Wiebes**:

Nou, we zullen hier zeker over gesproken hebben, ook om na te gaan of er voldoende gebeurde. Maar in de stukken die ik er vorige week over terugzag ... Ik kreeg een selectie

van stukken die ik onder ogen gezien zou hebben. Ik zag daarin bevestiging, ook nu, dat er dingen in gang waren gezet of liepen om het verder te verbeteren. En dat is het.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dat is wat u gedaan heeft?

De heer **Wiebes**:

Dat is wat ik gedaan heb. Maar, nogmaals, ik heb niet de illusie dat ik even kan verzinnen voor de hele beroep- en bezwaarfabriek hoe het beter kan. Die illusie heb ik niet gehad.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Nee, maar u bent in die periode staatssecretaris van Financiën. U heeft overleg met de heer Blankestijn en de heer Veld en daarbij komt een omvangrijk rapport van de Nationale ombudsman aan de orde over vijf werkprocessen waarbij het echt niet goed gaat met de dienstverlening aan de burger waardoor mensen in diepe ellende geraken.

De heer **Wiebes**:

De relatie van de diepe ellende ... Laat ik het zo zeggen. Nu weten we dat een van de elementen waardoor er een sociale ramp is ontstaan ook heeft te maken met bijvoorbeeld de snelheid waarmee ouders in de gelegenheid werden gesteld om gegevens aan te leveren. Maar die relatie dat dit onderdeel uitmaakte van die straks exploderende bom heb ik toen niet gelegd. Ik heb gedacht: dit gaat over het reguliere proces; hier zijn dingen hard bezig, maar het is nu nog niet op orde. Dan moet je kijken of de dienst daarmee bezig is.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Waaruit maakte u op dat men hard bezig was bij de Belastingdienst? Dit speelde al jaren. De problemen die hier geschetst werden door de Nationale ombudsman, waren al jaren bekend en werden hier kernachtig samengevat in een hard rapport.

De heer **Wiebes**:

Ja, maar het is ook niet zo dat de dienst daar in alle fases de gelegenheid toe heeft gekregen. Eerst was er een verouderd systeem. Toen kwam dat nieuwe systeem. Dat was al denk ik twee jaar of zo in bedrijf toen ik kwam. Daarna hebben ze nog de hele discussie met Weekers over zich heen gehad. Dus de dienst, was mijn stellige indruk, was serieus bezig dit weg te werken, en was ook ... Daar zit ook een verhaal bij over hoever ze daarmee zijn, hoeveel procent inmiddels op tijd is. Alles onder de 100 is geen mooi getal, maar de algemene indruk van mij was dat men er serieus mee bezig was en ook een heel eind was.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Even voor mijn begrip: hoe werkt het dan? U krijgt dit rapport onder ogen. U bespreekt dat met de heer Blankestijn en met de heer Veld.

De heer **Wiebes**:

Ik denk niet met de heer Blankestijn, in mijn herinnering.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Vervolgens denkt u: nou, ze zijn al heel hard bezig, het gaat allemaal de goede kant op; die stellige indruk heb ik. Op basis waarvan?

De heer **Wiebes**:

Op basis van stukken die daarbij zitten. Kijk, het is niet dat ik me nu nog kan herinneren ... Heb ik dit met Veld besproken? Vast. Heb ik dit met Blankestijn besproken? Ik zag Blankestijn in mijn herinnering hoogst zelden, dus ik denk het niet. Misschien, dat weet ik niet. Maar ook de afgelopen week heb ik weer opnieuw kunnen kijken: wat is nou mijn afdronk van de informatie die ik krijg bij dat rapport? Want bij elk rapport van de Nationale ombudsman zit een appreciatie van de Belastingdienst. Mijn afdronk was dat er geen stilstand was, dat men zich hiervan bewust was. Dat is ook precies wat ik had uitgedragen. Misschien moet ik daar wat achtergrond bij verschaffen. Toen ik kwam, waren er een heleboel problemen die wij -- Weekers heeft dat ook gezegd -- via de media moesten horen. Ik ben toen een hele actie begonnen om te zorgen dat wij zelf naar buiten brachten en ook bij mij brachten wat de problemen waren die zich voordeden. Mijn stelling was: "Een goede dienst is niet een dienst die nooit fouten maakt. Een goede dienst is een dienst die fouten zelf herkent, zelf ziet dat het niet goed is, die het ook erkent, dus het aan iedereen vertelt zodat iedereen hier kennis van kan nemen, ook de mensen die daar hinder van ondervinden, die vervolgens die fouten herstelt met concrete acties en die daar vervolgens van leert." Hier zag ik nu een reactie die aan mij de uitstraling had dat de dienst het had herkend ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja, maar "aan u de uitstraling had". Met alle respect ...

De heer **Wiebes**:

... dat de dienst het ook erkende, dat er acties waren, dat er een beleid bestond om dit op te lossen, en hopelijk zou men daarvan leren. En dat was al ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Mevrouw Leijten heeft ook nog een paar vragen hierover.

Mevrouw **Leijten**:

Ik mis vooral een beetje de logica.

De heer **Wiebes**:

Oké.

Mevrouw **Leijten**:

U zegt: ik ben het oneens met de Nationale ombudsman dat er meer maatwerk in de dienstverlening kan. Er waren vijf punten dat er onvoldoende maatwerk was ...

De heer **Wiebes**:

Dit is te absoluut gesteld.

Mevrouw **Leijten**:

Daar was u het mee oneens.

De heer **Wiebes**:

Ik was, ik ben huiverig voor een te grote oproep voor maatwerk. Ik erken dat het soms niet anders kan, maar ik vind veel oproepen voor maatwerk al gauw dingen beloven die je niet kan waarmaken.

Mevrouw **Leijten**:

Maar was het niet juist een van de onderdelen van eruit gepikt worden bij de risicoselectie dan wel bij een CAF-onderzoek dat je onderworpen werd aan maatwerk om vast te stellen of je wel of niet te goeder trouw was?

De heer **Wiebes**:

Dat heb ik net als voorbeeld genoemd: dat je daar soms maatwerk in moet betrachten. Maar eigenlijk las ik de oproep om maatwerk breder. Nogmaals, daar ben ik dan soms huiverig voor.

Mevrouw **Leijten**:

U zegt: de maatwerkclaim is eigenlijk niet te voeren bij massale processen en bij de toeslagenfabriek. Ik weet het zelf ook nog heel goed uit allerlei debatten die we hebben gevoerd. Er wordt heel erg gestuurd op prestatie-indicatoren, percentages en streefgetallen, streefwaarden. Maar juist de Nationale ombudsman kijkt natuurlijk ook naar wat daarachter schuilgaat. Het is eigenlijk een soort van reflectie op alles wat je kan zien uit

managementinformatie: ja, maar er is ook nog een menselijk gezicht aan. Waarom wilde u daar dan niet luisteren?

De heer **Wiebes**:

Dat heb ik niet gezegd. Ik heb net gezegd dat ik denk dat het onvermijdelijk is in de beoordeling van mensen die uiteindelijk in een Parelachtige situatie belanden.

Mevrouw **Leijten**:

We hebben het niet alleen over De Parel. Ik vroeg u net: was u op de hoogte van de fraudeaanpak? En dan zegt u nee. Maar onderdeel van de fraudeaanpak was dat op welke manier je ook werd aangepakt, of dat groepsgericht was via CAF of dat je uit de computersystemen van de risicoselectie viel, er maatwerk werd toegepast. Je kreeg een brief: extra informatie leveren, anders geen recht. Als dan maatwerk niet aanwezig is, wat gebeurt er dan?

De heer **Wiebes**:

Als ik hierin zou hebben gelezen dat het geen goed idee is om mensen op basis van een indruk van een groep individueel hun toeslag te ontnemen, dan had ik gezegd: dat is een aanpak die ook in massale processen niet past.

Mevrouw **Leijten**:

Maar dat was de aanpak, en u zei daarnet dat u daarvan niet op de hoogte was. Dat was wel de aanpak; het was groepsgewijs. De gedachte was: we kunnen dat doen, we kunnen groepsgewijs mensen aanpakken om die intermediairs eruit te halen, maar we kunnen een risicogerichte aanpak doen om aan de voorkant de risico's eruit te halen. Een van de nadelen daarvan was dat je mogelijk langer moest wachten op je toeslag omdat er meer gecheckt moest worden en dat je je moest melden bij de balie of dat je stukken moest opsturen. Als dan de Nationale ombudsman zegt "er is onvoldoende ruimte voor maatwerk" of "er worden toegestuurde stukken onbehandeld gelaten" en u zegt daarvan tegen mijn collega "ja, ja, nee, ja, ik heb daar gesprekken over en voor de rest sturen we op prestatie-indicatoren", dan is dat toch juist een signaal waarvan ergens, juist ook bij iemand die heel goed de processen begrijpt, gezegd moet worden: ho, maar als de Nationale ombudsman hierop wijst, dan moeten we daar serieus mee omgaan?

De heer **Wiebes**:

We weten nu wat er gebeurd is. We weten -- ik wist het niet -- dat mensen op basis van een groep eruit worden gepakt ...

Mevrouw **Leijten**:

Dat had u wel kunnen weten, als u geïnformeerd was geweest of had willen zijn over de CAF-aanpak of over de werkwijze met de risicoselectie vooraf. Want daarin staat dat allemaal beschreven en het was allemaal aanwezig bij de ambtelijke top van uw dienst. Dat hebben we de afgelopen week gehoord.

De heer **Wiebes**:

Zeker.

Mevrouw **Leijten**:

Wij hebben allemaal inmiddels tot ons genomen wat daarbij gehanteerd werd ...

De heer **Wiebes**:

Ik inmiddels ook.

Mevrouw **Leijten**:

Inmiddels ook. Mevrouw Van Kooten-Arissen, u kunt ...

De heer **Wiebes**:

Nee, ik neig toch wat ik heb geïnterpreteerd als een vraag van mevrouw Leijten even te beantwoorden. Hier is een aanpak die in z'n optelsom totaal dramatisch is geweest. Maar als je die optelsom niet kent, dan haal je daar ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar u had het kunnen weten. U had het kunnen weten en uw voorgangers wisten het ook.

De **voorzitter**:

Laat hem even antwoorden.

De heer **Wiebes**:

Als je overal naar vraagt, weet je waarschijnlijk alles. Maar je vraagt niet overal naar; je vraagt naar de dingen waar je onraad ruikt. Dat heb ik een keer bij De Parel gedaan. Daar heb ik onraad geroken, gedacht "hoe" en doorgevraagd. De onraad was nota bene weg. Maar hier is een optelsom van allemaal dingen. Die had ik vast allemaal geweten als ik ernaar had gevraagd. Als je die aanpak kent in al z'n afgrijselijke gevolgen, zeker in de optelsom, dan had je waarschijnlijk hierbij gedacht: hé, wacht eens even, dit is weer zo'n element. Maar als je dat niet weet, dan lees je dat de algemene processen van de dienst op allerlei punten nog niet op orde zijn. Dan lees je bovendien: dit is precies waar we aan

werken, we erkennen dat dit zo is en dit is wat we eraan doen. Daarom is dat onvoldoende alarmerend. Daardoor hebben we op basis van dit rapport niet ontdekt dat daar grote dingen aan het gebeuren waren. Nogmaals, die lont die later heeft geleid tot het ontploffen van die bom is hier niet zichtbaar geweest.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ook in de ambtelijke stukken zien we terugkomen dat bewijsstukken van ouders kwijtraakten en niet werden meegenomen in de besluitvorming. Heeft u dit signaal ontvangen, en zo ja, wanneer?

De heer **Wiebes**:

Dat er systematisch bewijsstukken kwijtraaken lijkt mij ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dat is vastgesteld.

De heer **Wiebes**:

Ja, dat is vastgesteld. Dat heb ik ook zien langskomen. Maar ik herinner me dat niet als iets waar ik toen van dacht: jeeetje, dit is een groot ding. Heeft dit in mijn stukken gestaan?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

U heeft dezelfde stukken ontvangen als wij, dus dat lijkt me wel.

De heer **Wiebes**:

Ik heb het niet gezien.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Er is onder ede verklaard dat het voorkwam dat ouders al vier jaar aan het procederen waren tegen de Belastingdienst/Toeslagen en dat er dan vlak voor de zitting, vlak voor de rechtszitting, een gunstige beschikking werd uitgestuurd naar die ouders. Bent u daarvan op de hoogte gesteld?

De heer **Wiebes**:

Nee. Nee, een aantal van die uitwerkingen heb ik in alle eerlijkheid gezien, bijvoorbeeld toen ... Het heet niet het zwartboek. De SP heeft een keer een opsomming gemaakt. Daar kom je allerlei ouders tegen die allerlei dingen met de Belastingdienst meemaken waar je mond van openvalt. Maar de echte individuele uitwerking was aan de hand van dat soort voorbeelden

van mijn directe collega en opvolger, maar ook in dit soort documenten. Dan zie je wat er allemaal aan stapeling van verkeerde praktijken is geweest.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dus u bent er niet over geïnformeerd, niet formeel, niet informeel in de wandelgang?

De heer **Wiebes**:

Nee.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Als het ging om fraude, vroeg u dan weleens hoe daarmee werd omgegaan bij Toeslagen? Heeft u die vraag weleens gesteld?

De heer **Wiebes**:

Er is een keer een stuk geweest dat we naar de Kamer hebben gestuurd. Er werd aan de Kamer verslag gedaan van hoe dat ging.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Op welk stuk doelt u?

De heer **Wiebes**:

Dat weet ik niet. Er is een stuk geweest ... Ik kan het voor u opzoeken, maar dat zal even tijd kosten. Er is een brief geweest, een soort voortgangsbrief van Asscher en van mij over hoe het daarmee ging. Wat betreft de kinderopvangtoeslagen werd daar gemeld -- ik doe dit even uit het hoofd -- dat er allerlei gastouderbureaus waren bekeken, tientallen, en dat een zeer beperkt aantal, ik geloof zeven daarvan, tot nu toe kwaadwillend waren gebleken.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja, dat noemde u net ook.

De heer **Wiebes**:

Dat vond ik ... Het leek er niet op dat daar sprake was van geweldig grote fraude. Het zag er ook vertrouwenwekkend uit. Er waren steekproeven gedaan, er was tot een oordeel gekomen, er was een beperkt aantal dat kwaadwillend was gebleken. Het zag er toch ordentelijk uit. Ik ben er niet op aangeslagen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Heeft u ooit andere signalen gekregen over het functioneren van Toeslagen, behalve

hetgeen wat we al besproken hebben? En heeft u van minister Asscher of andere bewindspersonen weleens signalen gekregen over Toeslagen?

De heer **Wiebes**:

Algemene signalen over Toeslagen die allemaal keer op keer te maken hadden met steeds maar weer die nabetalingen en invorderingen, in het reguliere proces. Een derde, een getal uit mijn hoofd, van de toeslagontvangers had nabetalingen of terugvorderingen. Dat is natuurlijk een enorm hoog aantal.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ja. Heeft u weleens gesproken met gedupeerde ouders?

De heer **Wiebes**:

Nee, want ik heb eerst eens geprobeerd om bij het team na te gaan ... Weer De Parel, maar dat was eigenlijk de enige casus die ik tot het najaar van 2017 kende. Mijn argwaan over De Parel werd weggenomen door het behandelend team van de dienst Toeslagen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar heeft u met gedupeerde ouders anders dan van De Parel gesproken?

De heer **Wiebes**:

Nee, want toen was er nog geen sprake ... Toen wisten we nog niet dat er sprake was van gedupeerde ouders. Ik heb toen gedacht met medefraudeurs te maken te hebben. Dat was de hele lezing daar ook van. Nogmaals, ik heb argwaan gekregen. Ik heb geïnformeerd. En toen was ik toch wel beduusd van wat er allemaal was gebeurd. Ik dacht: dat is toch allemaal wel erg weinig netjes. Wat ik nu weet, is dat die mensen daar het slachtoffer van waren.

De **voorzitter**:

Mag ik op dit punt toch even? Ik zit nou een tijdje naar u te luisteren. Dan komt toch de volgende vraag bij me op. Ik formuleer het misschien wat te kort door de bocht, maar dan kunt u daarop reageren. Wat is nou de meerwaarde van een staatssecretaris van Financiën in de context zoals u die beschrijft? Ik heb u horen zeggen dat het om wetgeving gaat waarvan u zei: daar is toch nooit enige eer aan te behalen; dat wordt niks. En ik heb u horen zeggen dat u u hebt laten informeren door uw ambtenaren, maar die hebben u kennelijk volkomen fout geïnformeerd over de casus De Parel; dat is eigenlijk een beetje wat u hier zegt. Ik denk dan bij mezelf: u verving iemand die vanwege gedoe was opgestapt, dus u landde niet in een zacht bed. Ik krijg een beetje het idee dat het alleen maar om de grote lijnen ging. Meneer Veld kwam u uitleggen: het is hier de wet van de grote getallen, dus dat

maatwerk, doe daar nou niet te veel aan; het is toch onmogelijk om dat te doen. Wat is dan de meerwaarde? Zit je daar dan eigenlijk alleen maar om te "witten" wat er gebeurt? Moet ik het dan zo zien?

De heer **Wiebes**:

Nee. De kortste samenvatting van wat ik die vier jaar heb geprobeerd vooruit te duwen, is die brede agenda geweest die ik in mei 2014 naar de Kamer heb gestuurd. Daarin staan drie lijnen, en die betreffen zowel de uitvoering als het beleid.

De **voorzitter**:

Je kunt wel mooi beleid maken met drie lijnen erin. Maar als er in de tussentijd achter in de trein waar jij dan de chauffeur, de machinist van bent van alles gebeurt, als daar allemaal ellende is, dan kun je daar toch ... Dan zit je daarmee. Daar moet je toch ook je aandacht naar uit laten gaan?

De heer **Wiebes**:

Zeker.

De **voorzitter**:

Het is mij echt volstrekt onduidelijk hoe u dat dan gedaan hebt of gezien hebt.

De heer **Wiebes**:

In deze functie heb je, kan je ruwweg zeggen, twee soorten rollen. De eerste is het beleid in het algemeen. De brede agenda geeft dat aan. Daar staat in op een vrij offensieve toon, op een vrij dwingende toon dat we iets aan de regelgeving moeten doen. Daar staat in op een vrij dwingende toon dat we bezig gaan om de processen en de ICT-systemen moderner te maken, omdat we bij lange na niet de dienstverlening leveren die je zou moeten leveren. En er staat in dat we het verwachtingspatroon dat we van de Belastingdienst hebben toch ook realistisch moeten maken. Daar heb ik later aan toegevoegd dat er sprake moet zijn van veel meer open communicatie, en daar heb ik een heel circus van gemaakt.

De tweede is dat een staatssecretaris van Financiën werkelijk aan een stuk door wordt geconfronteerd met allerlei problemen die opkomen. Er is sprake van ...

De **voorzitter**:

Maar dan wordt u tussendoor geconfronteerd met een rapport van de Nationale ombudsman, en u wordt geconfronteerd met De Parel, waaromheen -- volgens mij heeft u dat zelf net

gezegd -- u ook door Kamerleden ingefluisterd wordt: er kan weleens wat meer aan de hand zijn.

De heer **Wiebes**:

Ja, zeker.

De **voorzitter**:

Wat doe je dan? Wat doe je dan als staatssecretaris? Dat kun je toch niet alleen accepteren en zeggen: goh, we zitten hier in het paleis van de grote getallen, dus ja, helaas?

De heer **Wiebes**:

Nee, helemaal mee eens. Maar dat heb ik ook niet gezegd. Ik heb het team bij me geroepen. Dat was niet concreet aan de hand van een ...

De **voorzitter**:

Welk team?

De heer **Wiebes**:

Het behandelend team van De Parel.

De **voorzitter**:

Is dat de kennissessie die u bedoelt?

De heer **Wiebes**:

Nee, nee, de kennissessie was ambtelijk. Dit was mijn initiatief en ook later. Op een gegeven moment was ik ongerust. Ik had argwaan -- dat is het beste woord -- ten aanzien van de behandeling van De Parel. Toen heb ik het behandelend team aan tafel gekregen, en toen heb ik daar uitvoerig -- dat zie je ook terug in dat AO -- gelopen door wat er nou aan de hand was. Toen heb ik mijzelf de vraag gesteld of ik dit ordentelijk vind en of ik vind dat wij op een voldoende goede manier hierop reageren. Is dat wat er aan de hand is ernstig genoeg en staat dat in verhouding tot de acties die we nemen?

De **voorzitter**:

Maar excusez le mot. Als ik u goed begrijp, bent u daar gewoon min of meer belazerd in wat u verteld is.

De heer **Wiebes**:

Nou, weet u dat ik dat niet denk?

De **voorzitter**:

Daarom vraag ik het ook aan u, want die indruk heb ik wel gekregen.

De heer **Wiebes**:

Nou, ik heb gezegd dat het verhaal dat die staatssecretaris, zijnde ik, in dat AO verteld heeft misschien wel conform de feiten is, maar niet het hele verhaal. Daarmee zeg ik niet dat men mij belazerd heeft. Want in alle eerlijkheid, en misschien is dat een nog somberdere visie op deze zaak: ik heb daar echt de indruk gehad dat ik goudeerlijke en goedwillende zaakbehandelaars had die zeer serieus, bijna gedegen of bijna nerdachtig, zich verdiepten in waar het kwaad zat en wat daar fout zat.

De **voorzitter**:

Maar met een forse dode hoek dan.

De heer **Wiebes**:

Ja. Misschien hadden wij allemaal een dode hoek, maar ik heb niet ... Laat ik het zo zeggen. Mijn gevoel en mijn herinnering aan die vergadering verzetten zich tegen het idee dat ik daar belazerd ben. Ik kan niet precies verklaren waarom het beeld daar niet is ontstaan dat hier sprake was van één reusachtige boef, een aantal mensen die een beetje stoutig met gegevens waren en verder een heleboel slachtoffers. Ik kan dat niet verklaren, maar ik heb gewoon ... Misschien heb ik een naïef mensbeeld, maar de mensen met wie ik toen aan tafel heb gezeten ... Ik lees ze niet als dat ze mij hebben zitten belazeren.

De **voorzitter**:

Terug naar mijn beginopmerking. Ik krijg een beetje een fatalistisch gevoel erbij van wat überhaupt een politiek verantwoordelijk iemand op zo'n ministerie voor zijn rekening kan nemen, weet, invloed kan uitoefenen. Is dat het beeld dat u bedoelt over te brengen of krijg ik dat verkeerd door?

De heer **Wiebes**:

Nee, nee. Ik vind dat u dat verkeerd heeft.

De **voorzitter**:

Dan graag een correctie op dat beeld.

De heer **Wiebes**:

Een staatssecretaris wordt aan een stuk door geconfronteerd met dingen die misgaan of die misschien misgaan of waar iets gebeurt wat je beleidsmatig niet voor je rekening zou willen

nemen. Er is geen andere mogelijkheid dan met de informatie die je hebt, je te richten op de meest urgente dingen. Ik was er toen en ik ben er nu nog steeds van overtuigd dat op algemeen niveau die brede agenda -- lees hem door -- de grote lijnen waren. Verder ben ik bij weet ik hoeveel dingen die misgingen betrokken geweest. We hebben datalekken gehad. We hebben weet ik wat al niet gehad. De geschiedenis van een staatssecretariaat gaat over ongelukken of dingen die anders gaan dan je wil. Het gaat ook over keuzes waar je dan met name de aandacht aan besteedt en hoe je daarop reageert. Daar zit je aan een stuk door.

De **voorzitter**:

Maar we kunnen constateren dat die aandacht niet is uitgegaan, laten we maar zeggen, naar dit gedeelte. Want u hebt ook al eerder gezegd dat u er met spijt op terugkijkt dat dat niet op de radar is gekomen.

De heer **Wiebes**:

Ja. Ik heb mij wel op de kinderopvangtoeslagen gestort, maar niet op het punt ... Ik heb niet die lont zien branden waar later die bom door ontplofte. Dat vind ik buitengewoon, buitengewoon aangrijpend.

De **voorzitter**:

Ik kijk weer naar links.

Mevrouw **Leijten**:

Wie was dat team dat die sessie voor u faciliteerde over De Parel? Was dat Financiën of Sociale Zaken?

De heer **Wiebes**:

Dat is een goede vraag. Mijn beleving was dat dat mensen waren van de Belastingdienst.

Mevrouw **Leijten**:

Waren dat leden van het managementteam Fraude? Leden van het CAF-team?

De heer **Wiebes**:

Nou, nee. In mijn optiek had ik de zaakbehandelaars aan tafel.

Mevrouw **Leijten**:

Zijn dat dan mensen die van klachten en beroep zijn? Van de bezwarenafdeling?

De heer **Wiebes**:

Laat ik het zo zeggen: ik heb ze niet aan mijn tafel ingedeeld in het organigram. Ik heb ze gevraagd hoe het ging met de ouders, met de gezinnen en met de toeslag.

Mevrouw **Leijten**:

U kreeg daar te horen dat ze vooral heel veel fout hadden gedaan. U maakt zelfs nog een aantekening op Kamervragen die op een gegeven moment gesteld worden door het CDA-Kamerlid Heerma: dat iemand de Belastingdienst heeft opgelicht, betekent toch nog niet meteen dat de mededaders ineens slachtoffers zijn? Dat was naar aanleiding van de uitspraak van de rechter, die zei dat de klanten van De Parel slachtoffers waren in plaats van daders. Toen zat u nog helemaal in die tunnel. Dus ik ben benieuwd wie u in die tunnel heeft geduwd. U weet nog heel goed dat u die sessie heeft gehad.

De heer **Wiebes**:

Ja.

Mevrouw **Leijten**:

Daarna vond u de proportionele terugvordering helemaal niet meer belangrijk.

De heer **Wiebes**:

Ik dacht dat het hier inderdaad ging om een heel andere casus dan ik van tevoren had verwacht. Mijn argwaan werd daar in feite weggenomen. Ik dacht: oei, dit is toch wel echt ...

Mevrouw **Leijten**:

Maar dan is het toch belangrijk om even te weten wie die sessie voor u heeft verzorgd?

De heer **Wiebes**:

Nou kijk, er werken 30.000 mensen bij de Belastingdienst. Ik heb ze niet gevraagd waar in het organigram ...

Mevrouw **Leijten**:

Nee, maar op Handhaving en op Toezicht werken niet 30.000 mensen.

De heer **Wiebes**:

Ik ga u vertellen: ik heb in mijn beleving toen gesproken met de behandelaars van die zaak, dus de mensen die ...

Mevrouw **Leijten**:

Bij Toezicht? Of bij het team Fraude?

De heer **Wiebes**:

U vraagt mij nu naar het organigram van een onderdeel van de Belastingdienst. Dat weet ik niet. Het gaat er mij om dat het mensen zijn die zelf met die ouders en met die beoordeling bezig zijn.

Mevrouw **Leijten**:

Dus de heer Wiebes, staatssecretaris Wiebes krijgt argwaan. Die zegt: ik wil die mensen om tafel.

De heer **Wiebes**:

Ja.

Mevrouw **Leijten**:

Dezelfde staatssecretaris die niets weet over de fraudeaanpak, over het managementteam Fraude of over de CAF-aanpak, komt wel met mensen aan tafel die van Handhaving of Toezicht zijn? U wist wel wie dat waren?

De heer **Wiebes**:

Nee, ik kende die mensen niet, maar dat waren overduidelijk de mensen die daar alles van wisten.

Mevrouw **Leijten**:

Als zij daar met autoriteit ten opzichte van u konden verklaren wat er aan de hand was, was u dan niet benieuwd waar die positie precies vandaan kwam?

De heer **Wiebes**:

Nee. Bij mij aan tafel zaten heel regelmatig mensen uit allerlei hoeken en gaten van het departement en de dienst. Ik had hier gevraagd om de mensen die met de zaak bezig waren. Het was ook overduidelijk dat ze daar alles van wisten.

Mevrouw **Leijten**:

Ja. U weet precies welke notitie ik bedoel als ik een foutje maak in een jaartal, precies. En terecht hè, want wij moeten geen foutjes maken in een jaartal. Maar als ik u vraag met welk team u nou aan tafel zat dat u overtuigd heeft dat het proportioneel invorderen eigenlijk helemaal niet moet -- want de mensen die dat eigenlijk toekomt, dat zijn boeven -- dan weet u niet meer wie het zijn.

De heer **Wiebes**:

Ik weet ze niet in te delen in het organigram, maar ik weet wel ... Ik heb gevraagd om de zaakbehandelaars. Het waren overduidelijk de mensen die helder konden aangeven hoe ze te werk waren gegaan, wat ze hadden bevonden, wat ze nog meer hadden uitgezocht. Dit waren de mensen die met die zaak bezig waren.

Mevrouw **Leijten**:

Hebben die mensen dan ook gezegd dat ze groepsgewijs het hele klantenbestand tegen het licht hadden gehouden?

De heer **Wiebes**:

Nee, en ook niet, wat later heel belangrijk is ...

Mevrouw **Leijten**:

Dus ze hebben de staatssecretaris de helft verteld?

De heer **Wiebes**:

Nou, ik denk dat ze ... Ik houd het voor mogelijk, maar ik weet het niet.

Mevrouw **Leijten**:

En de staatssecretaris vraagt op dat moment niet door?

De heer **Wiebes**:

Zeker. Laat ik het zo zeggen. In het AO kende ik ongeveer alle getallen uit mijn hoofd. Dus ik heb gekeken ... Ik heb geprobeerd een eigen oordeel te vormen op basis van de informatie die ik kreeg over wat er aan de hand was.

Mevrouw **Leijten**:

U heeft het daarmee helemaal toegespitst op de casus De Parel en de klanten van De Parel. Maar als het nou gaat over de oplossingsrichting die uw ministerie naar Sociale Zaken heeft gestuurd, die ergens door de postduif is ingeslikt of ergens anders is bezorgd ...

De heer **Wiebes**:

I don't know, I don't know.

Mevrouw **Leijten**:

Daarin staat heel erg duidelijk dat de impact voor individuele huishoudens zo groot is dat de maatregel als disproportioneel wordt ervaren, dat het een maatschappelijke problematiek is. Vanuit gemeenten die betrokken zijn geweest bij de recente casus is het signaal afgegeven

dat een aantal ouders diep in de schulden is geraakt met maatschappelijke problematiek van dien. Recent nog zei een wethouder uit Dordrecht: de Belastingdienst is de sloopkogel voor sociaal zwak Nederland. Dus u krijgt daar een signaal. Ze zeggen: wij krijgen dit wel vaker. U laat die notitie maken. En omdat het dan helemaal verengd wordt naar De Parel bent u niet meer overtuigd dat dit vaker plaatsvindt. Ook niet als de Nationale ombudsman met een rapport komt waarin vijf aanbevelingen worden gedaan, vijf punten worden genoemd, waarvan juist drie van die punten hieraan raken. Dat is toch raar?

De heer **Wiebes**:

Dat is allemaal achteraf gezien heel raar, zeker als je weet hoe groot ... Ik ga hier toch op antwoorden. Kijk, deze ramp heeft kunnen gebeuren doordat er allerlei dingen op elkaar gestapeld worden. Het is én disproportioneel terugvorderen én niet openstaan voor nadere informatie van mensen én een hele groep stopzetten op basis van een verdenking van een deel van die groep, et cetera. Als je al die dingen van elkaar loskoppelt, dan zie je niet dat hier die bom afgaat. Dan denk je: er gebeurt hier iets bij De Parel waarvan ik denk "is dit wel normaal" ...

Mevrouw **Leijten**:

Die beeldspraak van de bom heeft u nu al zo vaak gebruikt dat die niet meer hoeft voor een quote in de krant.

De heer **Wiebes**:

Ik ga niet voor de krant.

Mevrouw **Leijten**:

Uw beeldspraak is al vaak genoeg gebruikt. Ik ga even naar een ander signaal dat u kreeg. In november 2016 kondigt de Nationale ombudsman aan een officieel onderzoek te starten naar de klachten van ouders van een gastouderbureau in Eindhoven. Wanneer bent u daarover geïnformeerd?

De heer **Wiebes**:

Bij het rapport van de Ombudsman.

Mevrouw **Leijten**:

Niet dat ze de klachten gingen onderzoeken?

De heer **Wiebes**:

Dat kan ik mij niet herinneren, nee. Maar wel bij het rapport.

Mevrouw **Leijten**:

Toch wordt er in januari 2017 en in maart 2017 ambtelijk wel aan de bel getrokken over deze zaak.

De heer **Wiebes**:

"Ambtelijk" betekent?

Mevrouw **Leijten**:

Zo is de verwachting van de ambtenaar die dat doet dat de Ombudsman het handelen van Toeslagen onbehoorlijk zal vinden en noemt een andere ambtenaar, mevrouw Palmen, het handelen van Toeslagen zelfs laakbaar. Beide signalen zijn door de heer Blankestijn ontvangen. Heeft u deze signalen gekregen?

De heer **Wiebes**:

Had ik het maar.

Mevrouw **Leijten**:

De heer Blankestijn bespreekt met de directeur-generaal Veld -- nee, niet de directeur-generaal Veld; dat is inmiddels de heer Uijlenbroek -- dat hij dit wil oplossen. Heeft die u geen signaal gegeven?

De heer **Wiebes**:

Nee, had ik het maar.

Mevrouw **Leijten**:

We weten uit van de onderzoeken naar het ministerie dat heel veel zaken informeel passeren: "informele wijze van communiceren in de besluitvorming geslopen die zich niet verdraagt met een professionele ambtelijke organisatie". Die beoordeling is uit het rapport-Joustra/Borstlap. De nieuwe directeur-generaal Uijlenbroek heeft dat gekregen als hij net twee dagen op zijn post zit. Een paar weken later wordt hij er door Blankestijn op gewezen in een olopje dat er iets is met ouders en dat hij die genoegdoening wil geven.

De heer **Wiebes**:

Oké, en dat ging over de Eindhovense ...

Mevrouw **Leijten**:

Ja. Dat heeft de heer Uijlenbroek hier vrijdag verklaard. Heeft u dat ook gehoord?

De heer **Wiebes**:

Nee.

Mevrouw **Leijten**:

Want over De Parel werd u nog geïnformeerd dat daar mogelijk zaken waren die politiek ingewikkeld konden zijn, waar u op aangesproken kon worden. Maar dat was bij deze dus niet aan de hand? Oké. In maart 2017 ...

De heer **Wiebes**:

Nou, sterker nog. Mag ik kort? In mijn beleving is het zelfs niet zo geweest dat de nota waar we het over hebben bedoeld was om mij te waarschuwen voor wat er bij De Parel gebeurde. Het was ...

Mevrouw **Leijten**:

Het ging niet over De Parel.

De heer **Wiebes**:

U zei: eerder bij De Parel werd ik nog geïnformeerd, bij de Eindhovense casus niet.

Mevrouw **Leijten**:

Nee, eerder was de lijn: als het politiek gevoelig kan zijn, wordt de staatssecretaris even op de hoogte gesteld. Dat was de eerste notitie, van november. Daar maakt u de opmerking: nou, dat is toch wel heel fors; als je de eigen bijdrage niet betaalt, moet je alles weer terugbetalen. Dan volgt de tweede notitie. Dit gaat ook over een situatie waarvoor intern is gewaarschuwd: dat kan de staatssecretaris gaan raken. Daarover is de heer Uijenbroek in ieder geval geïnformeerd door de heer Blankestijn, want die wilde dat gaan oplossen. U bent daar niet over geïnformeerd, ook niet informeel, ook niet bij zo'n informeel overleg?

De heer **Wiebes**:

Nee, maar ook in die eerdere gevallen was het niet een waarschuwing: let op wat er allemaal met die ouders kan gebeuren.

Mevrouw **Leijten**:

Nee, zo bedoelde ik het ook niet.

De heer **Wiebes**:

"We doen niet alle rechtsmiddelen, maar we waarschuwen voor politieke gevolgen dat we niet voldoende doen".

Mevrouw **Leijten**:

Precies, dat bedoelde ik. Die interne signalen waren er natuurlijk over de politieke gevoeligheid.

We gaan verder in die tijdlijn. In maart 2017 verliest Toeslagen een hoger beroep tegen een ouder in de CAF 11-zaak. De Raad van State is duidelijk in de beoordeling: Toeslagen heeft onzorgvuldig en in strijd met de regels gehandeld. Hoe is dit met u besproken?

De heer **Wiebes**:

Was dat de beroemde uitspraak in 2017, begin 2017?

Mevrouw **Leijten**:

8 maart 2017.

De heer **Wiebes**:

Juist. Nee, dat is later in datzelfde Ombudsmanrapport uit 2017 naar boven gekomen, maar niet specifiek ... Tenminste, ik herinner me niet dat dat specifiek naar aanleiding was van een uitspraak van de Raad van State. Ik heb in eerdere gevallen natuurlijk allerlei opvattingen van de Raad van State voorgeschoteld gekregen, die dan achter de terugvordering zou staan. Maar toen dat keerde, heb ik daar geen herinnering aan maar ook geen stuk over gevonden dat zei: nou, Eric Wiebes, het is nu allemaal helemaal anders; we moeten het echt anders gaan doen.

Mevrouw **Leijten**:

Dat was een uitspraak in maart 2019, en dat was meteen de aanleiding voor een adviescommissie-Donner.

De heer **Wiebes**:

Ja.

Mevrouw **Leijten**:

Kunt u dat verschil verklaren?

De heer **Wiebes**:

Dat er pas twee jaar later ...

Mevrouw **Leijten**:

Nee, er was twee jaar later een uitspraak en die werd meteen opgevolgd door een adviescommissie. Kunt u verklaren dat er in 2017 helemaal niks gebeurde?

De heer **Wiebes**:

Ik vrees dat ... Ik kan bedenken hoe dat zou kunnen zijn gegaan. Dat rapport van die ... Mijn verklaring houdt geen rekening met dat de Raad van State inmiddels iets anders heeft gezegd, want dat wist ik niet. Maar ik heb me natuurlijk later ook afgevraagd: wat heb ik nou zelf gedaan met dat tweede rapport van de Ombudsman?

Mevrouw **Leijten**:

Ik wil even blijven bij maart 2017.

De heer **Wiebes**:

Daar kan ik weinig over ... Daar kan ik geen verklaring voor geven.

Mevrouw **Leijten**:

De ene uitspraak van de Raad van State leidt tot een versnelling en een verharding van het beleid. Dat hebben we vanochtend gehoord. En de andere uitspraak van de Raad van State valt weg. Wat zegt dit over de juridische bril die de Belastingdienst op heeft op dat moment, of Toeslagen?

De heer **Wiebes**:

Daar is het ... Dat is mijn grote verwondering, maar daar is het maatschappelijk perspectief totaal ondergeschikt geraakt.

Mevrouw **Leijten**:

Oké. Dan volgt uit de stukken dat u in ieder geval op 9 augustus wel een notitie ontvangt -- dan gaat het over de Nationale ombudsman -- die ook refereert aan de uitspraak van de Raad van State. Het is wederom de Nationale ombudsman. U schrijft in de kantlijn: dit is wel erg eenzijdig mea culpa. Wat bedoelde u met die opmerking?

De heer **Wiebes**:

Ik zag dat de Belastingdienst in elk geval bezig was met een paar dingen waar ik voor stond. De Belastingdienst meldde daarin: wij herkennen dit, wij snappen dit, wij geven ook toe dat dit fout is. Er stonden in de nota allemaal dingen over hoe het al zou zijn opgelost. Later bleek dat niet opgelost, maar het stond wel in de nota. Daarbij vond ik het belangrijk ... Mijn indruk was toen nog: dit gaat om één zaak van één gastouderbureau waar het helemaal is misgegaan. Ik las in die nota ... Want dat gaat Eric Wiebes natuurlijk weer doen. Als hij een probleem krijgt, gaat hij kijken: waar is de oplossing? Er stond in de stukken: deze werkwijze volgen wij al geruime tijd niet meer. Sinds 2016, werd er gemeld. En ten tweede: wij gaan dit op individuele basis met die ouders oplossen. Daarvan dacht ik toen: deze zaak is helemaal

misgegaan, maar in elk geval hebben we dat erkend; het kan niet meer gebeuren. Dat staat ook gewoon in de nota: het kan niet meer gebeuren. En we gaan dit individueel met de ouders oplossen.

Mevrouw **Leijten**:

U schrijft deze opmerking in de kantlijn bij het stuk ...

De heer **Wiebes**:

Mijn beantwoording was nog niet helemaal klaar. Ik vind het dan wel belangrijk dat de Belastingdienst ook aan de samenleving uitlegt waarom deze harde aanpak, die dan nu niet meer mogelijk zou zijn, destijds is gekozen. Daarbij is het wel belangrijk om de context mee te wegen van de fraudejacht. Mijn indruk was: het is belangrijk om de werkwijze "niet alleen te veroordelen, ook te herstellen" niet meer te volgen -- dat staat in de nota -- maar ook te melden in welke context dit dan tot stand is gekomen.

Mevrouw **Leijten**:

Bij een van de reacties in de notities, waarbij wordt opgemerkt dat terugkijkend de balans niet goed was van de Belastingdienst/Toeslagen, heeft u gezegd: dit is wel eenzijdig mea culpa. Vond u dat de Belastingdienst/Toeslagen niet moest erkennen dat de balans in het verleden niet goed was?

De heer **Wiebes**:

Nee. Nee, nee.

Mevrouw **Leijten**:

Daarom vraag ik dat over deze opmerking, want ik kom nog op die andere opmerkingen. Daarom willen we graag weten wat u daar nou precies mee bedoelt.

De heer **Wiebes**:

Ik bedoelde en-en. Ik heb het denk ik duizend keer intern gezegd en twintig keer extern. Ik stond altijd voor herkennen, erkennen, herstellen en ervan leren. Ik wilde juist dat de Belastingdienst gewoon erkent: dit is helemaal fout, het kan nu niet meer gebeuren, we gaan dit met deze mensen oplossen, er is geen rechtvaardiging voor, we gaan dit herstellen. Maar tegelijkertijd vind ik het wel belangrijk om niet opnieuw de dienst Toeslagen, vond ik toen in die context, in de grond te trappen, en duidelijk te maken in welke context deze harde aanpak tot stand was gekomen.

Mevrouw **Leijten**:

Ja, de harde aanpak die u eerder niet kende.

De heer **Wiebes**:

Nee, maar die hier wel uit blijkt.

Mevrouw **Leijten**:

Heeft u er toen wel kennis van genomen? Heeft u toen wel gevraagd: hoe zat dat onderzoek nou precies in elkaar? Als er excuses moeten volgen voor ouders, dan ...

De heer **Wiebes**:

Ja, dat staat heel uitgebreid in het rapport van de Ombudsman.

Mevrouw **Leijten**:

Was het toen voor het eerst dat u onder ogen kwam hoe de CAF-aanpak precies werkte en hoe dat allemaal met elkaar opstapelde, dus niet het tweede rappel, niet de betalingsregeling? Werd dat u toen pas duidelijk?

De heer **Wiebes**:

Ik weet niet eens of mij toen duidelijk werd dat dit veel groter was dan die ene zaak, dat dit systematisch de CAF-aanpak was. Het is mij toen ... Ik heb dit rapport gelezen als: bij één gastouderbureau is dit helemaal ontspoord en er zijn dingen gebeurd die niet mogen, die de Belastingdienst overigens erkent, die nu niet meer kunnen gebeuren omdat de aanpak is veranderd en die met individuele ouders worden opgelost. Maar daar heb ik niet in gelezen: dit is iets wat enorm groot wordt, wat systematisch gebeurt, wat trouwens ook nog van vóór de CAF-aanpak sporen kent. Dat is de sneeuwbal die daarna is gaan rollen.

Mevrouw **Leijten**:

Naar aanleiding van de aanbeveling om excuses te maken aan de ouders kreeg u nog een nadere notitie. Kunt u aangeven waarom dat een nadere notitie was en wat u daarbij precies als opmerking schreef?

De heer **Wiebes**:

Ik denk dat ik daar weer zou kunnen hebben benadrukt dat ik helemaal niet tegen excuses ben, maar dat ik het wel van belang vind om in het geval van de dienst Toeslagen, die nog steeds met pleisters op z'n hoofd rondloopt, te schetsen wat de context was waarin dit destijds was gebeurd.

Mevrouw **Leijten**:

U zegt: ik ben niet tegen excuses, maar we moeten niet te nederig zijn en ook uitleggen waarom we de beslissing destijds hebben genomen. Maar van die beslissing zei de Nationale ombudsman nou juist: geen powerplay, maar fair play. Vond u niet dat die titel kon duiden op machtsmisbruik?

De heer **Wiebes**:

Ja, zeker.

Mevrouw **Leijten**:

Heeft u daar mensen op bevraagd?

De heer **Wiebes**:

Daar is het rapport op zich gewoon duidelijk over. Ik heb het er toen ongetwijfeld met de dg over gehad, maar ook de afgelopen week dacht ik: wat zou ik nu vinden dat ik had moeten doen met dat Ombudsmanrapport? Met dat Ombudsmanrapport had ik moeten doen wat ik bij andere Ombudsmanontmoetingen wel heb gedaan, namelijk afspreken met de Ombudsman, tegenover hem gaan zitten ...

Mevrouw **Leijten**:

Dat heeft u niet in gedaan in dit geval?

De heer **Wiebes**:

Nee, dat heb ik niet gedaan.

Mevrouw **Leijten**:

Weet u waarom niet? Het rapport is best wel ... U heeft het de hele tijd over een bom die nu ontploft. Maar ik zou toch zeggen dat er al een bom ontploft in dat rapport.

De heer **Wiebes**:

Zeker, dat ben ik met u eens. Je weet niet hoe groot die bom is, maar er is in elk geval bij dit gastouderbureau iets zodanig misgegaan dat je onder alle omstandigheden zou moeten zeggen: laat ik hier eerst eens even met de Ombudsman over gaan praten. Dan had de Ombudsman waarschijnlijk gezegd: weet je, er zijn drie ouders; als je daar nou eens mee gaat praten, dan krijg je ook een beeld van hoe dit zit. En dat heb ik niet gedaan.

Mevrouw **Leijten**:

Nee. Nou gaat dat rapport over CAF 11. Had u niet een idee: als dat onderzoek een nummer heeft, dan zijn er nog meer?

De heer **Wiebes**:

Ik heb het toen gezien als één geval. Juist omdat er staat dat de aanpak inmiddels is veranderd, heb ik niet gedacht: o, hier zit veel meer achter. Ik weet niet of de Ombudsman het gedacht heeft. Nogmaals terugkijkend, daarom had ik gewoon de Ombudsman moeten bellen: laten we het hier even over hebben. Dan had de Ombudsman waarschijnlijk tegen mij gezegd: je moet eens met een paar ouders praten. En dat heb ik niet gedaan.

Mevrouw **Leijten**:

Maar De Parel was een individuele casus en CAF 11 was ook een individuele casus, en pas later ontstond het inzicht.

De heer **Wiebes**:

Zeker, eigenlijk nog best lang daarna.

Mevrouw **Leijten**:

In maart 2015 werd een richtlijn opgesteld voor medewerkers van de Belastingdienst om te bepalen wanneer er sprake was van opzet/grove schuld. Deze kwalificaties leiden ertoe dat ouders geen betalingsregeling krijgen en jarenlang geconfronteerd worden met terugvorderingen. Ik hoor hier een suggestie buiten de microfoon om. Dan kan de heer Wiebes zich nog even goed voorbereiden op wat hij zich kan herinneren.

De **voorzitter**:

Dat is altijd aan te bevelen. We zijn al twee en een half uur bezig. Dat is eigenlijk mijn enige taak hier, om dat in de gaten te houden, dus dat heb ik heel goed gedaan. We gaan even een kwartiertje schorsen en we gaan om 16.45 uur weer verder. Ik wil de bode vragen om de heer Wiebes de zaal uit te geleiden.

De vergadering wordt van 16.25 uur tot 16.45 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Ik verzoek de bode de heer Wiebes weer terug in de zaal te geleiden.

Ik geef het woord aan mevrouw Leijten.

Mevrouw **Leijten**:

Meneer Wiebes, u krijgt Kamervragen in de zomer van 2017 en die beantwoordt u op 15 september 2017. Vraag 14 daarvan luidt: "Zijn er ouders, kinderopvanginstellingen, gastouders en bemiddelingsbureaus die een onnodig grote schade geleden hebben van het abrupt stopzetten van en terugvorderen van de kinderopvangtoeslag in 2014? Zo ja, om hoeveel mensen en instellingen gaat het dan?". Wat was daarop uw antwoord?

De heer **Wiebes**:

Ik heb het later gelezen. Het is een verbijsterend antwoord. Daar staat iets van dat er niets over bekend is.

Mevrouw **Leijten**:

"Daar is niets van gebleken."

De heer **Wiebes**:

Daar is niets gebleken. Ja, dat is onbegrijpelijk.

Mevrouw **Leijten**:

En heeft u daar onderzoek naar gedaan?

De heer **Wiebes**:

Dit is aangeleverd door de dienst en door de mensen die hiermee bezig waren, en het is een verbijsterend antwoord.

Mevrouw **Leijten**:

U had het net over een bom die volgens u pas vorig jaar is afgegaan. Net zei u: er lag er eigenlijk al een op uw bureau toen het rapport Geen powerplay maar fair play van de Nationale ombudsman besproken werd. Dat was een dikke maand eerder. Hoe kunt u Kamervragen laten passeren waarin op zo'n wijze bezijden de waarheid wordt geantwoord?

De heer **Wiebes**:

Ja, het is een verbijsterend antwoord. Het enige wat het aantoont, is dat toen het besef van wat er aan de hand was, totaal niet was doorgedrongen.

Mevrouw **Leijten**:

Maar als een Kamerlid vraagt om hoeveel mensen en instellingen het gaat, waarom vraagt u dan als bewindspersoon niet: is dat uitgezocht?

De heer **Wiebes**:

O, dat had ik zeker moeten vragen, maar de waarheid is dat je niet bij elk antwoord op een Kamervraag een vraag stelt. Maar dit is een onbegrijpelijk antwoord. En allemaal onder mijn verantwoordelijkheid, hè; ik schuif het niet af op de dienst. Een onbegrijpelijk antwoord.

Mevrouw **Leijten**:

Om hoeveel mensen ging het bij het rapport van de Nationale ombudsman?

De heer **Wiebes**:

Bij dat Eindhovense gastouderbureau ging het volgens mij om het onterecht stopzetten van een dikke 200 ouders.

Mevrouw **Leijten**:

Dat rapport had u net gelezen.

De heer **Wiebes**:

Zeker.

Mevrouw **Leijten**:

Daarvan had u zelfs nog een extra notitie gekregen om excuses aan die ouders te maken.

De heer **Wiebes**:

Zeker.

Mevrouw **Leijten**:

En dan durft u te antwoorden op een Kamervraag dat er niets van is gebleken dat er mensen zijn die onnodige schade hebben geleden van het abrupt stopzetten en terugvorderen van de kinderopvangtoeslag?

De heer **Wiebes**:

Ja, dit heb ik echt te weinig bekeken en dit is gewoon een idioot antwoord.

Mevrouw **Leijten**:

Het is een fout antwoord.

De heer **Wiebes**:

Zeker, het is een fout antwoord, maar het is niet alleen gewoon fout, het is ook een idioot antwoord.

Mevrouw **Leijten**:

Deze Kamervragen gingen over de uitspraak van de Raad van State in maart.

De heer **Wiebes**:

Ja, dat zou kunnen. Ik heb de vraag er niet bij maar ik ken het. Ik heb er geen enkele rechtvaardiging voor om zo'n antwoord te geven op zo'n vraag.

Mevrouw **Leijten**:

Vorige week verklaarde mevrouw Palmen hier: Ik heb al aangegeven dat wat hier is gebeurd, laakbaar is, dat die handelwijze niet kan, dat die moet worden stopgezet, dat er excuses moeten komen. Dan komt de Nationale ombudsman die zegt: dit kan echt niet. En dan is dit het antwoord van de dienst dat u vervolgens geeft.

De heer **Wiebes**:

Ja. Hier had ik ook zelf beter moeten opletten maar in het algemeen is wat we zien, dat het buitengewoon ingewikkeld is om verantwoordelijkheid te dragen in het donker.

Mevrouw **Leijten**:

Nee, dit is niet in het donker. U bent er in 2015 door de Nationale ombudsman op gewezen dat er dingen heel erg misgaan. Dat vond u toen in een fabrieksmatig toeslagenproces eigenlijk allemaal te verklaren. U stuurde op de percentages. U had De Parel gezien. Vervolgens kreeg u de CAF 11-zaken op uw bureau. U heeft Kamervragen gehad waarin dat concreet wordt gevraagd. Waarom heeft u dit niet uit laten zoeken?

De heer **Wiebes**:

Ja, maar u somt nu allemaal dingen op die over allemaal verschillende dingen gaan.

Mevrouw **Leijten**:

Nee, dat gaat allemaal over precies hetzelfde, namelijk de fraudewerkwijze van de dienst Toeslagen.

De heer **Wiebes**:

Nou, nee ... Het eerste Ombudsmanrapport, het rapport uit 2015, gaat overduidelijk over alle reguliere processen en dat dat nog onvolkomen is en nog niet op orde is. Ten aanzien van het tweede Ombudsmanrapport: op basis daarvan had ik dit antwoord nooit mogen doorlaten. Maar het is niet zo dat je op basis van het eerste Ombudsmanrapport kan zien dat er ouders zo zwaar in de problemen komen, want daar slaat die vraag op.

Mevrouw **Leijten**:

Op de eerste vraag antwoordt u heel kort met ja, en dat is dat u kennis heeft genomen van de uitspraak van de Raad van State, waarbij de Belastingdienst in het ongelijk is gesteld en een ouder wiens kinderopvang in september 2014 is stopgezet en is teruggevorderd, dat jaar alsnog moet worden uitbetaald. Heeft u over die uitspraak van de Raad van State een notitie ontvangen?

De heer **Wiebes**:

Nee.

Mevrouw **Leijten**:

Maar u antwoord ja, dat u die uitspraak kent.

De heer **Wiebes**:

Zeker.

Mevrouw **Leijten**:

Dus u heeft die uitspraak zelf gelezen?

De heer **Wiebes**:

Dit is te veel een institutionele beantwoording geweest. Bij elke vraag "heeft u kennisgenomen van?" zit er altijd een ja. Misschien zat het bij de stukken maar ik heb dat niet goed bestudeerd en ik heb ook deze idiote beantwoording doorgelaten. Ik heb er geen enkele rechtvaardiging voor.

Mevrouw **Leijten**:

Goed. In maart 2015 werd een richtlijn vastgesteld voor medewerkers van de Belastingdienst om te bepalen of er sprake was van opzet/grove schuld. Deze kwalificatie leidde ertoe dat ouders geen betalingsregeling kregen en jarenlang geconfronteerd werden met terugvorderingen. Bent u betrokken geweest bij de totstandkoming van deze richtlijn?

De heer **Wiebes**:

Nee.

Mevrouw **Leijten**:

Wist u van de wijze waarop de Belastingdienst in de praktijk vaststelde hoe iemand de kwalificatie opzet/grove schuld achter de naam kreeg?

De heer **Wiebes**:

Helaas niet.

Mevrouw **Leijten**:

In de richtlijn van maart 2015 staat: "Grove schuld omvat volgens de staatssecretaris mede grove onachtzaamheid. Daarbij kan gedacht worden aan laakbare slordigheid of ernstige nalatigheid." In welke context heeft u dit gezegd?

De heer **Wiebes**:

Niet. Mag ik dat uitleggen? Hier staat niet: Eric Wiebes vindt dat dit en dit en dit grove schuld is. Hier staat in: namens het instituut staatssecretaris gaan wij voortaan dit op deze manier uitvoeren. Dit zijn werkinstructies en werkinstructies zijn niet gemaakt door of op grond van uitspraken van een staatssecretaris. Dat zou ook onverantwoord zijn, want toeslagen en belastingheffing zijn zo complex dat dit gedaan moet worden door Vaktechniek, experts, mensen die van de ICT, de processen en de belastingwet weten.

Mevrouw **Leijten**:

Vaktechniek is pas op een fatsoenlijke manier ingesteld onder uw opvolger bij Toeslagen.

De heer **Wiebes**:

Precies, dat is waar. Klopt. Dat heb ik ook begrepen uit de stukken.

Mevrouw **Leijten**:

Dat wist u ook niet, dat bij Toeslagen Vaktechniek niet onafhankelijk meekeek?

De heer **Wiebes**:

Nee. Nee. Hoe had ik het moeten weten?

Mevrouw **Leijten**:

Het lijkt net alsof de periode dat u staatssecretaris bent geweest gewoon uitgegumd kan worden als het gaat over deze bom die tot ontploffing is gekomen, waar u het zelf over heeft. Signalen zijn niet gezien, veronachtzaamd. De optelsom is niet gemaakt, terwijl u als staatssecretaris na drie maanden al kon aangeven: daar moet het in de Belastingdienst anders.

De heer **Wiebes**:

Ja, hier is iets op zo'n enorme schaal gemist, is zo lang niet gezien wat hier werkelijk aan de

hand was. Er komt ook steeds een puzzelstukje voorbij en niet de puzzel als geheel. Dit is op een kolossale manier misgegaan.

Mevrouw **Leijten**:

Maar kunt u dan verklaren dat er in 2017 bij het managementteam Toeslagen de ruimte werd gevoeld om de uitspraak van de Raad van State eigenlijk te bagatelliseren in een notitie over de opvolging van de Nationale ombudsman om dingen op te schrijven die onjuist zijn, zoals dat processen zouden veranderd of bepaalde dingen zouden zijn gestopt, waarvan we inmiddels ook weten dat dat niet zo was, en dat ze nota bene een interne notitie van iemand van Vaktechniek als een mening hebben afgedaan? Kunt u dan misschien aangeven hoe dat mogelijk gemaakt is? U zat daar toen hoelang?

De heer **Wiebes**:

In 2017? Toen was de periode ...

Mevrouw **Leijten**:

Drie jaar, hè. Ja.

De heer **Wiebes**:

Nou, toen was ik inmiddels deels demissionair, maar dat is verder geen argument.

Mevrouw **Leijten**:

Maar dat gevoel wordt gevoeld bij de Belastingdienst/Toeslagen, dat dat dus kan.

De heer **Wiebes**:

Ja, maar dat gaat dan nog uit ... Dat is voor mij de grote vraag, maar ik ga niet uit van een soort kwade wil van "dit kunnen we wel flikken bij dit kabinet" of "dit kunnen we wel doen bij deze dg". Ik heb nog altijd niet de hypothese dat hier mensen kwaadwillend erop uit zijn geweest om andere mensen te duperen.

Mevrouw **Leijten**:

Het gaat mij niet om een kwalificatie. Het gaat mij erom dat het mogelijk is dat binnen de Belastingdienst -- inderdaad, 30.000 mensen die daar werken, velen te goeder trouw -- een managementteam zit dat weet dat ze dit kan maken. Wat zegt dat over de uiteindelijke baas daarvan, die u was?

De heer **Wiebes**:

Maar mevrouw Leijten, ik moet toch ook even zeggen ... "Weet dat ze dit kan maken", dat

gaat uit van kwade wil, van: we kunnen hier iets heel lelijks gaan doen, want ze merken het toch niet. Maar zou dit niet ook iets anders kunnen zijn? Is dit niet toch weer ... En ik weet het ook niet en ik ben niet uw commissie, dus ik wil ook niet tot conclusies komen, maar ik heb mij het afgelopen jaar met het ontrollen van dit drama ook afgevraagd of we daar niet weer die leemlagen hebben. Want ik heb niet de top van de Belastingdienst in de verhoren gehoord als "we wisten dit allemaal heel precies, we hadden dit scherp voor ogen maar we dachten er wel mee weg te komen". Dat heb ik niet gehoord.

Mevrouw **Leijten**:

Maar dat zei ik ook niet.

De heer **Wiebes**:

Dat zou in zekere zin prettig zijn want dan kun je het management vervangen en dan heb je het opgelost, maar ik vrees dat het zo simpel nog niet eens ligt.

Mevrouw **Leijten**:

Er is een managementteam Toeslagen en dat heeft eind 2014 als speerpunt: we gaan de Vaktechniek versterken. Blijkbaar noodzakelijk geacht. Dat valt dan weer van de agenda. Een zeer kritische analyse van een uitspraak van de Raad van State en de handelswijze van Toeslagen drie jaar daarvoor, wordt als advies afgedaan. Ik zeg niet dat het kwade opzet is, maar ergens weten ze dan toch dat het kan omdat de staatssecretaris en wellicht ook uw directeur-generaal op andere dingen letten? Of omdat iedereen denkt: het zijn toch wel fraudeurs?

De heer **Wiebes**:

Maar je gaat niet schade toebrengen omdat je denkt dat een dg op iets anders let. Ik denk gewoon van niet. Het uiteindelijke oordeel is aan deze commissie maar ik denk niet dat er krachten aan het werk zijn geweest die dachten: we gaan eens even lekker anderen beschadigen. Dat geloof ik niet. Dus "ergens mee weggkomen" is niet het punt. Voor mij is de wezensvraag -- en ik loop er al een jaar mee rond en zonder goede verklaring -- hoe dit heeft kunnen gebeuren. Ik heb maar een paar armzalige verklaringen in de aanbidding en ik heb ook maar een paar oplossingen in de aanbidding en ze zijn ook niet nieuw. Maar ik haak niet aan bij die kwade opzet van individuen.

Mevrouw **Leijten**:

Ik heb ook niet gevraagd of het kwade opzet was. Het valt mij op dat het kan gebeuren en dat het kan ontstaan in een organisatie.

De heer **Wiebes**:

Ja.

Mevrouw **Leijten**:

U zegt dat wij er een oordeel over zullen vellen. Dat doen wij niet, wij brengen een reconstructie in beeld van wie wat wanneer wist. Hier kunnen we vaststellen dat het managementteam Toeslagen het wist, dat de directeur Toeslagen tegen de directeur-generaal van de Belastingdienst heeft gezegd "ik ga iets oplossen met ouders" en vervolgens werd gezegd "ja, doe dat maar", dat dat op uw bureau kwam in augustus en dat u op 15 september een antwoord op Kamervragen naar de Kamer stuurt waarvan u nu zegt dat het onverklaarbaar is.

Ik denk dat mevrouw Van Kooten-Arissen ook nog wel wat vragen heeft.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Het beeld dat bij mij een beetje blijft hangen is dat u in het donker bent binnengekomen, dat het heel langer donker bleef en dat u eigenlijk ook in het donker weer bent weggegaan. In het begin hebben we het gehad over de informatieverstrekking, dat de informatie van de werkvloer, van de ambtenaren niet door lijkt te komen. Uit uw antwoorden blijkt ook wel dat dat op de een of andere manier niet doordringt tot de lagen die erover moeten gaan en er verantwoordelijk voor zijn. Dat is die informatieleemte. Zou u daar nog op willen reflecteren? Wat gaat daar nou precies mis waardoor u zo in het donker zit?

De heer **Wiebes**:

Ik ben het met het beginstatement wel gedeeltelijk eens. Ik heb strijd gevoerd tegen die duisternis en geprobeerd het lichtknopje te vinden. En op sommige punten, maar naar nu blijkt niet de allerbelangrijkste punten, is dat wel gelukt, maar op andere niet. Ik denk dat de strijd tegen de duisternis gewoon niet gewonnen is. In alle eerlijkheid: ook in mijn periode zijn er andere dingen dan die welke hier op tafel liggen naar boven gekomen, waar precies dezelfde leemlagen en duisternis een rol hebben gespeeld. Toen wist ik ook dat de strijd tegen de leemlagen nog langer zou duren. En ook na mij heb ik van collega's weer dezelfde strijd tegen de leemlagen gezien.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar wat voor strijd is dat dan? Kunt u dat beschrijven? Het lijkt net alsof uw voorgangers al dingen wisten. Dat hebben ze hier ook onder ede verklaard. De echte topambtenaren binnen de verschillende onderdelen van de Belastingdienst en Toeslagen wisten op een gegeven moment ook heel goed wat er mis was. Er zijn rapporten verschenen, die we net allemaal

langs hebben zien komen. Maar op de een of andere manier kunt u dan toch niet dat lichtknopje vinden. Hoe heeft u er dan tegen gestreden? Want ik voel en observeer een soort van fatalisme van: nou ja, het is niet doorgekomen, het is aan de experts om dingen op te lossen, ze doen dingen uit naam van de staatssecretaris, het instituut van de staatssecretaris. Hoe zit dat precies?

De heer **Wiebes**:

Ik wil even een scheiding maken. Ik blijf van mening dat ook als het licht aangaat, experts dingen moeten oplossen, want politieke interventie in iets wat zo ingewikkeld is als toeslagen toekennen en belasting heffen, is -- ik zeg het eerlijk -- onverantwoord. Dan gaan we halve leken, mensen met een buikgevoel op basis van wat er ook gebeurt in de media, zoiets complex laten doen als bijvoorbeeld besluiten over de uitvoering of over werkwijzen in de Belastingdienst. Dat is niet verstandig. Dat moeten we niet doen. De directie van een autofabriek besluit ook niet hoe de kleppen moeten worden gesteld. Dat is echt aan experts. Dat geloof ik echt. Als Eric Wiebes met zijn handen aan de belastingwetgeving had gezeten, waren de ongelukken misschien nog wel groter geweest. Dat punt even apart.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Als er dus rapporten zijn waaruit blijkt, om even bij uw voorbeeld te blijven, dat er dusdanig iets mis is met die auto dat er ongelukken gebeuren en mensen er grote schade van ondervinden ...

De heer **Wiebes**:

Daar kom ik op, want dat is het andere punt van uw vraag. Fatalistisch? Nee. Hier is een strijd gaande, al voor mij en ook na mij. Ik wil daarbij twee dingen schetsen. Ik heb onder anderen met de heer Veld, die ik in het begin zeer dankbaar was en later ook om al zijn input en zijn bespiegelingen als de meest ervaren uitvoeringsmanager van het hele Rijk ... Ik trad al aan met een zeker vertrouwen in hem. Die heeft op een gegeven moment tegen mij gezegd ... En dat was blijkbaar hoe de dienst erover dacht, hij stond voor de dienst. Ik heb gediscussieerd over de stelling die ik van hem heb gehoord maar dit tekent hoe de dienst erin stond. Ergens in eerste weken heeft hij tegen mij gezegd: "De taakverdeling is als volgt: jij zorgt voor het geld, wij doen de dienst". En daarover ben ik in discussie gegaan omdat ik zei: ja, maar wacht eens even, als de producten van de dienst maatschappelijke, politieke of allerlei vormen van lading krijgen dan ben ik daar verantwoordelijk voor, dus deze regel is te rigide; ik snap dat we een heleboel moeten overlaten aan de dienst en de staatssecretaris gaat geen uitvoeringsregels maken, maar deze regel gaat niet. En dat is natuurlijk ook aan alle kanten gebleken, want ik heb me met allerlei dingen moeten bemoeien.

Dan het tweede punt, wat ook tekenend is en waar ik ook veel aan heb teruggedacht. Op een zeker moment kreeg ik van alle kanten suggesties, ook wel van Kamerleden: er is meer aan de hand in de dienst, het lek is nog niet boven water. Toen was er ook weer een periode van argwaan. Ik dacht toen: deze mensen geven geen indicaties van waar het in zit maar mogelijkwijs doelen ze op iets concreets en is er iets aan de hand. En ik weet nog steeds niet of dat dit was. Maar toen met de komst van een nieuwe dg ... Na Veld kwam Leijtens en die zag ook dat die leemlagen aantrof. Dus toen heb ik met hem afgesproken: laten we nou gewoon eens proberen een soort schoonschipactie te organiseren; we gaan met alle vertrouwenspersonen praten en die gaan we erop voorbereiden en die gaan we een mail ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Wanneer was dat?

De heer **Wiebes**:

Dat was bij het aantreden van Hans Leijtens. Ik weet niet uit mijn hoofd wanneer het aantreden van Hans Leijtens was, maar ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Ongeveer.

De heer **Wiebes**:

Dat moet ergens in de tweede helft van 2015 zijn geweest, denk ik. Eind 2015, kan dat? Nou ja, eind 2015, houd ik het op. Ik sta onder ede; laat ik er dan maar even bij zeggen dat dit mijn duiding is. Die heeft toen inderdaad zelf de hele organisatie gecommuniceerd van: Denk je dat er iets misgaat en heb je dat tevergeefs tien keer aan je baas verteld en ben je tegen leemlagen opgelopen? Ik ben de nieuwe dg en zonder enige consequenties voor jezelf, meld het!" Ik geloof dat er buitengewoon weinig tot misschien wel nul reacties op zijn gekomen. Iets zorgt ervoor dat mensen die ergens mee zitten of buikpijn hebben, op een of andere manier niet door die laag heen komen. En daar moet iets mee. Ik heb niet elk punt van de honderddagenbrief van zijn opvolger, Uijlenbroek, per se omarmd en ik was er ook niet tegen, maar dit punt was daar een onderdeel van en daar was ik het hartgrondig mee eens. Een dienst van kwaliteit, waar iedereen die denkt dat er iets fout gaat, dat kan melden. Ik heb een keer bij een organisatie gewerkt en daar heette dat de "obligation to dissent", de verplichting om het te melden als je denkt dat er iets helemaal fout zit. Ik ben net als vele staatssecretarissen op zoek geweest naar waar de knop zit om dat te laten gebeuren.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar u heeft het ook over schoon schip maken; laten we schoon schip maken en laten we

de informatievoorziening verbeteren. Is er toen geen plan van aanpak gemaakt? Heeft u al die mensen bij elkaar geroepen?

De heer **Wiebes**:

Nee, schoon schip, er liepen allerlei acties om allerlei processen te verbeteren. Daar ging het niet om, het ging erom signalen op te vangen van mensen die zeiden: let op, niemand die het weet, maar daar gaat iets helemaal fout. Ik zou, terugkijkend, gehoopt hebben dat wat hier gebeurde met ouders en gezinnen op een manier die een schaal heeft gekregen die stuitend is, dat dit soort dingen daar terecht zouden komen. Dus dat er een medewerker is die zegt: beste dg, hier maak ik dit en dit en dit en dit en dit mee en op de een of andere manier is dit helemaal verkeerd. En die signalen komen dan toch niet.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Het is dan toch vreemd dat hier onder ede mensen verhoord zijn die zeggen "we hebben wel degelijk die signalen overal neergelegd waar we dat konden doen" en dat het dan toch niet doorkomt.

De heer **Wiebes**:

Ja, dat maakt het nog vreemder. Dat zijn leemlagen, denk ik. Het is een cliché inmiddels, maar sommige dingen zijn helaas misschien waar.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Maar wat is er dan gebeurd met dat rapport-Joustra/Borstlap? Waarom meldden medewerkers van de Belastingdienst en Toeslagen zich bij de pers en waarom zijn er klokkenluiders? Waarom worden er mensen op een zijspoor gezet? Waarom heeft de dg buikpijn maar komt dat blijkbaar niet door bij Sociale Zaken, bij u niet en nergens niet? U heeft zelf ook een onderbuikgevoel, een argwaan, zoals u het noemt.

De heer **Wiebes**:

Ik heb verschillende keren argwaan gekregen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Waarom heeft u daar dan niet op doorgepakt? Alles wat er gebeurt, is toch uiteindelijk uw verantwoordelijkheid? Uw voorganger was nota bene opgestapt vanwege te late betalingen van de toeslagen.

De heer **Wiebes**:

Zeker. Laat het ik zo zeggen: het ging in de ogen van de Belastingdienst al best ver dat ik de

zaakbehandelaars van De Parel op mijn kamer vroeg om mij te vertellen wat er met al die gezinnen was gebeurd. Als u nu zegt, mevrouw Van Kooten, dat het een onbegrijpelijke conclusie was die de staatssecretaris aan het end trok, dan vind ik dat inmiddels ook. Maar ik heb toen geconcludeerd: hier is toch echt wel een overweldigende hoeveelheid slechtheid aan de gang, dit had ik niet verwacht.

Mevrouw Van Kooten-Arissen:

U heeft het al een beetje verteld, maar zijn er lessen die u hieruit trekt? U zegt dat er nu ook weer bewindslieden zijn die hetzelfde meemaken. Wat zijn nou de lessen die er getrokken kunnen worden zodat dit niet meer kan gebeuren?

De heer Wiebes:

Het vreselijke ervan is dat we die lessen al kennen. In het begin werd ik er heel boos om maar ik wist niet op wie. Later werd ik er heel verdrietig van. Wat zijn de lessen? Iedereen kan ze bedenken. We zijn hier -- en dat heeft wel degelijk bijgedragen aan deze ellende -- op pad gegaan met een stelsel waarvan de Belastingdienst -- en dit keer bleef het echt niet in de leemlagen -- keihard heeft gezegd dat het een slecht stelsel was. Ik heb de Belastingdienst aangemaand om helder te zijn in de uitvoeringstoetsen. Ik heb voor het eerst de uitvoeringstoetsen openbaar gemaakt zodat ze naar de Kamer gaan. Ik heb alles in het werk gesteld om te zorgen: zeggen jullie het nou als het niet kan. De huishoudentoeslag die in het regeerakkoord stond heb ik afgeschoten. Daar verdient je geen punten mee, want de volgende dag stond in de NRC: eerste project van Wiebes al mislukt. Prima.

Mevrouw Van Kooten-Arissen:

De huishoudentoeslag?

De heer Wiebes:

Dat was een andere onuitvoerbare toeslag die het kabinet wilde doorvoeren. Nadat ik had gezegd "dit gaat niet gebeuren" stond de volgende dag in de NRC: eerste project Wiebes al mislukt. Ik heb het als een trofee op de deur van mijn kamer gehangen en gezegd: welkom in Den Haag, voortaan krijgen we alleen maar kritiek als we iets doen waar we echt in geloven, maar het moet maar. Wij als politiek, ik ook en mijn voorganger ... Hoe dan ook, ikzelf heb het ook daarna nog weer gedaan: omdat het politiek uitkomt, iets regelen op een manier waarvan je weet "oeh, dat is in de uitvoering moeilijk". Daar ligt een wortel en dat is een les. En we weten het echt allemaal. Dat is niet nieuw.

En het tweede is ... Dat is waar we het net over hadden. Een goede organisatie is niet een organisatie die nooit fouten maakt. In elke organisatie worden fouten gemaakt en ze worden

in deze omgeving altijd uit zijn verband gelicht. Ik heb het meegemaakt. 3.000 mensen kregen een week te laat hun toeslag. De boel in de media stond op z'n kop, maar op het totaalaantal toeslagen is het niets. Een goede organisatie is niet een organisatie waar geen fouten worden gemaakt. Een goede organisatie is er eentje die hongerig is naar het herkennen daarvan. Eerlijk toegeven en breeduit op de site zetten: dit is fout gegaan en we gaan dit repareren. En die het dan ook repareert en waar je altijd, al ben je schaal 4 in de organisatie, kan aanklaarten wat er niet deugt, omdat iedereen dat mag doen. Dát lukt maar niet. Niemand van de mensen die ik daar heb meegemaakt houd ik daar verantwoordelijk voor. Ik mag naïef zijn en misschien is het deels ook zelfverkozen naïviteit, maar ik houd dit voor mensen die het goede willen, vakspecialisten die ook willen dat de wet wordt nageleefd. Een van diepste drijfveren die ik heb meegemaakt bij mensen aan tafel is gewoon wetshandhaving; de wet telt. En een heleboel dingen die we hier gezien hebben, hebben niets met de wet te maken. Dat maakt het onbegrijpelijk. Een organisatie wordt alleen maar een goede organisatie als iedereen een vlaggetje kan plaatsen en zeggen: wat is hier aan de hand?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Dat waren ook de vier punten die u eerder al noemde, het herkennen, het erkennen, het herstellen en het ervan leren.

De heer **Wiebes**:

Ja, maar daar hoort dus ook bij dat mensen op de werkvloer gewoon naar boven moeten kunnen gaan en zeggen: beste dg, u kent mij niet, want ik ben een van die 30.000 mensen, maar hier gaat iets helemaal fout. En dat de dg dan denkt: oké, dat had ik nog niet gehoord. En dat is armzalig want we kennen deze lessen al.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen**:

Oké, dank u wel. Ik geef het woord weer aan de voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Van Kooten-Arissen.

Ik weet dat meneer Van Aalst geen vragen heeft, want dat hebben wij onderling afgestemd. En ik heb ook geen vragen meer. Dat betekent dat we gekomen zijn aan het einde van dit verhoor. Ik wil u heel erg hartelijk danken voor uw aanwezigheid bij dit verhoor. Ik verzoek de bode u uit de zaal te leiden.

De heer **Wiebes**:

Ja. Wat een verdrietige boel. Verschrikkelijk.

De **voorzitter**:

Wij gaan op naar het verhoor van de heer Asscher maar dat doen we niet dan nadat we eerst drie kwartier gepauzeerd hebben. Dus om 18.00 uur gaan we door met het verhoor van de heer Asscher.

Ik sluit de vergadering.

Sluiting 17.16 uur.